МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 86 (2607) | Ера, 26 октябрь, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

АРАДУВЛ 1923-ча шера денз

Коммунизм хьалъеш боахкарий мугIаращца хIаранега ший моттиг дIахьокх Программо... воай лаьттан тIа коммунизма малх хьожаргбола ди сихагIа гаргадоаладара берригa воай низ, дерригa воай хьинар дIалургда вай, новкъостий!

Н. С. ХРУЩЕВ.

Советски Союза Коммунистически парте XXII-ча съездах бола

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

21-ча октябре Москве, съездий Кремлевски Двореце дIахо ший болх беш хилар аргIанара КПСС XXII-гIа съезд.

Съездо ювц КПСС ЦК отчет, КПСС Программа проект, КПСС Центральни Ревизионни Комиссе отчетни доклад.

Iуйрийнарча заседане къамаьлаш дир новкъосташа: В. В. Гришина—ВЦСПС председатела, А. В. Гиталова — Ново-Украински района КПСС XX-ча съезда цIерахча колхоза тракторни бригада бригадира (Кировоградски парторганизаци), М. А. Суслова — КПСС ЦК секретара.

ТIаккха делегаташеи хьаьшашеи безаме тIа а эцаш съездага моаршалаш хийттар доазол дехьарча коммунистическии болхлойи партей викалаша новкъосташа: Тодор Живкова—Болгарски коммунистически парте ЦК хьалхарча секретара, Ким Ир Сена — Корея Къахьегама парте ЦК председатела, Хо Ши Мина — Вьетнама къахьегамхой парте ЦК председатела, Юмжагийн Цеденбала — Монгольски халкъа-революционни парте ЦК хьалхарча секретара.

Сайрийнарча заседане делегаташеи хьаьшашеи безаме тIа а эцаш съездага моаршалаш хийттар доазол дехьарча коммунистическии болхлойи партей викалаша новкъосташа: Блас Рока — Куба ВIашагIкхийттача революционни организацей кулгала члена, Дипа Нусантара Айдита — Индонезе Коммунистически парте ЦК председатела, Аджой Кумар Гхоша — Инде Коммунистически парте Национальни совета генеральни секретара.

Съездо дIахо дихьар КПСС ЦК отчет, КПСС Программа проект, КПСС Центральни Ревизионни Комиссе отчетни доклад ювцилга. Заседане къамаьлаш дир новкъосташа: М. И. Рожневас — Ногински района Купавински диткъа моашош деча фабрика мастера помощника (Московски областной парторганизаци), А. Н. Косыгина — СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела, Г. И. Воробьева — КПСС Краснодарски крайкома хьалхарча секретара, Я. Н. Заробяна — Армене Компарте ЦК хьалхарча секретара.

☆ ☆ ☆

23-ча октябре Москве, съездий Кремлевски Двореце дIахо ший болх беш хилар аргIанара КПСС XXII-гIа съезд.

Iуйрийнарча заседане, делегаташеи хьаьшашеи безаме тIа а эцаш, съездага моаршалаш хийттар доазол дехьарча коммунистически партей викалаша новкъосташа: Сандзо Носака — Японе Коммунистически парте ЦК председатела, Элизабет Гэрли Флинна — США Коммунистически парте Национальни комитета председатела, Макс Реймана — Германе Коммунистически парте ЦК хьалхарча секретара, Долорес Ибарруре — Испане Коммунистически парте председатела, Вилле Пессе — Финлянде Коммунистически парте генеральни секретара.

ТIаккха КПСС ЦК отчети, КПСС Программа проекти, КПСС Центральни Ревизионни Комиссе отчетни доклади ювцилга дIахо дихьар съездо. Заседане къамаьлаш дир новкъосташа: В. И. Гагановас — кIадаш деча Вышневолоцки комбината прядильщицай бригадира (Калинински парторганизаци), Д. С. Полянске — РСФСР Министрий Совета председатела, А. Ю. Снечкуса — Литва Компарте ЦК хьалхарча секретара, Т. Усубалиева — Киргизе Компарте ЦК хьалхарча секретара, А. П. Шитикова — КПСС Хабаровски крайкома хьалхарча секретара.

Сайрийнарча заседане, делегаташеи хьаьшашеи безаме тIа а эцаш, съездага моаршалаш хийттар доазол дехьарча коммунистически партей викалаша новкъосташа: Ларби Бухале — Алжирски коммунистически парте ЦК хьалхарча секретара, Луис Корвалана — Чиле Коммунистически парте ЦК генеральни секретара, Джон Голлана — Великобритане Коммунистически парте исполкома генеральни секретара, Салям Адила — Иракски коммунистически парте ЦК хьалхарча секретара, Алваро Куньяла — Португале коммунистически парте генеральни секретара, Иоганн Копленига — Австре Коммунистически парте председатела.

Съездо дIахо йийцар КПСС ЦК отчет, КПСС Программа проект, КПСС Центральни Ревизионни Комиссе отчетни доклад. Къамаьлаш дир новкъосташа: В. М. Кавуна—Бершадски района Сталина цIерахча колхоза председатела (Винницки парторганизаци), Н. Г. Игнатова — СССР Министрий Совета Председатела заместитела, Р. Я. Малиновске—СССР-а оборона министра.

☆ ☆ ☆

24-ча октябре Москве, съездий Кремлевски Двореце дIахо ший болх беш хилар КПСС аргIанара XXII съезд.

Iуйрийнарча заседане, делегаташеи хьаьшашеи безаме тIа а эцаш, съездага моаршалаш хийттар доазол дехьарча коммунистическии болхлойи партей викалаша новкъосташа: Викторио Кодовилья — Аргентина Коммунистически парте ЦК секретара, Костас Колияннисa — Греце Коммунистически парте ЦК хьалхарча секретара, Тим Бака — Канада Коммунистически парте генеральни секретара, Халед Багдаша—Сирийски коммунистически парте ЦК генеральни секретара. Делегаташа безаме тIа а эцаш съездага моаршал хьаьттар Сайфулай Диалло — Гвинея Демократически парте политически секретара, Гвинейски Республика Национальни собране председатела.

ТIаккха дIахо а КПСС ЦК отчет, КПСС Программа проект, КПСС Центральни Ревизионни Комиссе отчетни доклад йийцар съездо. Заседане къамаьлаш дир новкъосташа: С. П. Павлова — ВЛКСМ ЦК хьалхарча секретара, Н. А. Мухитдинова — КПСС ЦК секретара, М. А. Шолохова — писатела (Ростовски парторганизаци), А. Я. Пельше — Латве Компарте ЦК хьалхарча секретара, Л. Ф. Ильичева—союзни республикашка гIолларча КПСС ЦК пропагандаи агитацеи отдела заведующе.

Сайрийнарча заседане делегаташеи хьаьшашеи безаме тIа а эцаш, съездага моаршалаш хийттар Гана Республика конвента Халкъа парте делегацена керте латтача Эбенезер Цефас Квея, Мали Республика Судански союза парте Политбюро члена, Национальни собране депутата Тидьяни Траоре, доазол дехьарча коммунистическии болхлойи партей викалаша новкъосташа: Эмиль Левлиена — Норвеге Коммунистически парте председатела, Эрнест Бюрнела — Бельге Коммунистически парте председатела, Родней Арисменде — Уругвая Коммунистически парте ЦК хьалхарча секретара.

Съездо дIахо дихьар КПСС ЦК отчет, КПСС Программа проект, КПСС Центральни Ревизионни Комиссе отчетни доклад ювцилга. Заседане къамаьлаш дир новкъосташа: В. В. Грачева, — Хомутовски района Калиновка яхача юртарча колхоза председатела (Курски парторганизаци), Н. М. Шверника— КПСС ЦК чуйоагIача партийни контрола Комитета председатела, Б. Н. Пономарева — КПСС ЦК дунен халкъашта юкъерча отдела заведующе, А. П. Кириленко — КПСС Свердловски обкома хьалхарча секретара, Г. Г. Абрамова — КПСС Московски обкома хьалхарча секретара.

Советски Союза Коммунистически парте XXII-гIа съезд

(ДIахододар. Долалур 22-ча октябре арадаьннача «Сердало» газета тIа).

Дош лу Казахстана Компарте ЦК хьалхарча секретара нов. **Д. А. Кунаевна.** Ленински парте XXII-гIа съезд, йоах цо, Лаьтта эггара нийсхо йолашагIа, эггара дикагIа йола общество хьалъяра сийлахь-йоккха принципаш котъяларца белгалйоал.

Хьабенача наькъага юхахьежача, йоах дIахо нов. Кунаева, вайна тешшаме гуш да парте XX съезд хинначул тIехьагIа хьайоагIа ха майрра хIама хьадара, творчески кхоллама, вай парте генеральни лини бокъонца котъялара ха хилар. Казахстана партийни организаце, казахски халкъо, республика берригача къахьегамхоша бизза могабу Никита Сергеевич Хрущев керте латтача Центральни Комитета политически никъ а болх а.

Мехка малхбоалехьарча районашка низ бола хIама хьаду низаш мамогга дегIадоаладара къаьстта уйла тIаяхийтарца Коммунистически парте хьахьекхар хургдар Ленина санна гуш ше хилар. Из парте никъ нийса хилара чIоаггIа тешалду цIаккха а ца хиннача тайпара сиха а дика а Советски Казахстана экономикеи культуреи дегIаяро. XX-ча съездал тIехьарча шерашка республика халкъа боахамга 9 миллиардал совгIа ахча дахийтад — хьалха дIадахача 35 шера дахийтачул 1,5-зза дукхагIа. Цу балхо советски халкъа гIулакх де оттадаьд Казахстана дIаьхийча рузкъай дикка доккха дакъа. Мехка малхбоалехьа низ болча кердача металлургически базана чIоаггIа лард еллай, из я Казахски Магниткана меттал Къулбехьарча Урала ерригача металлургена а тешамера бедала база.

Геттара сиха дегIаера республике бос бола металлурги. Алюмине промышленноста лард еллай. Машинаш ечеи, химически, ейгачеи, кхачани промышленноста продукци йоаккхилга дикка лакхденнад. Республика энерги 1 миллион киловатт гаргга хулаш айеннай.

Казахстана промышленносто толамца кхоачашъю ворхI шерарча плана заданеш, контрольни цифраша лийрхIачул сихагIа дегIайоагIа из. Семилетка шин шера планах 22 процент дегIайоалае лийрхIа валови продукци 28 процент дегIаенай.

КIоаргга хувцамаш хиннад юрта боахаме а. Цу гIулакха боккха лоархIам болаш да миллионаш гектараш керда лаьтташ карадерзадар. Казахстана аренашка вIашагIъеллай 834 совхоз. Уж доккхий, чIоагIа механизаци яь боахамаш, юртбоахама доккхий, чоалхане декхараш толамца кхоачашде торо йолаш да.

Вахаро чIоаггIа бегбаьхар Центральни Комитето гуча а яьккха йохаяьча партена духьаларча группа харц-пайхамараш. Цар аха пайданна дац яьхача лаьтташа Казахстана торо елар ялат доаккхилга боарам боаццаш лакхде. Нагахьа санна 1954 шерал хьалхарча 8 шера республика дехка ялат 799 миллион пунт дале, цул тIехьарча 8 шера дехкар 4370 миллион пунт да. Республика партийни организаце дIахо ялат доаккхилга дуккхаза а совдаккхара де лаьрхIа а кхоачашдеш а дуккха гIулакхаш да. Цунца цхьана кхоачашдеш латт хьайбай продукташ йоахилга чIоаггIа лакхдара де деза гIулакхаш а.

Нов. Кунаева дувц коммунизма материально-технически база хьалъяра хьакъехьа Казахстана лаьца дакъа. Гарггарча ткъаь шера йоккха бос болеи Iаьржеи металлурги йола, дукха кIори мехкдаьттеи доаккха, чIоагIа дегIаена машинаш ю промышленность йола, йоккха химии энергетикеи йола, эггара йоккхагIа йолча ейгачеи кхачани промышленноста предприятеш йола, тIеххьара а шортта юртбоахама продукци йоаха край хила еза Казахстанах.

Республика берригача къахьегамхоша, аьлар къамаьл даь воаллаш оратора, шоай керттера декхар лерхI Казахстана хIама хьаду низаш масса а оагIорахьа дегIадоаладелга, коммунистически рузкъан кад бузача юкъе шоаш лоаца дакъа шерагара-шерага совдоаккхилгах.

Казахстана партийни организаци XXII-ча съездага енай цIаккха а ца хиннача тайпара идейни а организационни а чIоагIъенна, новкъост Хрущев керте латтача ленински Центральни Комитета гонахьа кхотаенна.

Грузе КП ЦК хьалхарча секретара нов. **В. П. Мжаванадзе** йоах, Центральни Комитета а къаьстта новкъоста Н. С. Хрущева шийна а карагIдаьнна доккха сий долаш гIулакх да культ личноста а цунах даьнна зуламера гIулакхаш а дIадахара хьакъехьара дош цар хьаькъалца, тIагIертта оттадар, партийни вахара ленински нормаши коллективни кулгалдара принципи юхаоттаяр. Цо лер тIа даьхар партийни, паччахьалкхен, идеологически балха массадола доакъош, кхы а дукхагIа лакхдир халкъа юкъера парте сий, мукъахийцар дуккхача наьха инициатива, коммунизм йоккхийча темпашца хьалъелга Iалашдир.

Дерригача советски халкъо хьал а лаьцаб хIанз хьал а лоац антипартийни группа духьалъяьнна, КПСС XX-ча съездо белгалбаь парте генеральни никъ. Парте Центральни Комитето ханнахьа гуча а яьккхар, йоха а йир вай хьоча наькъа новкъарле е гIийртача фракционерий из эсала кучкилг. Вай декхарийла да, йоах оратора, массаза фийлал йолаш хила а марксизма-ленинизма дийна творчески хьехам харцахьа боахарашта духьала, догматикаштеи ревизионисташтеи духьала, вай парте цхьоагIои барт-йиши эгIаде мел гIертарашта духьала къовсам лоаттабе а.

Грузе къахьегамхоша, дерригача советски халкъо а санна, йоах дIахо нов. Мжаванадзе, къоабалду правительства даханза ца доалаш империалистически низашкахьарча кхерамашта духьала чакхдаьха гIулакхаш. Машара, халкъа ираза хьакъехьарча йоакхонах хьалйизза я вай программа, вай партеи правительстваи берригa болх. Цу гIулакха увттаю вай Iалам хувцара, керда городаш, дика кийчдаь чуIе цIенош, берий яслеш, школаш хьалъяра планаш, дегIакхувл вай Iилмеи техникеи. Хьаькъалах тиннараша мара лархIа йиш яц вай мохк кхыдола мехкаши халкъаши хьалувца а лоалла оттаде а кийчлуш ба, аьнна.

ДIахо оратора хоам бу укх тIеххьарча пхе-ялх шера Грузе промышленность чIоаггIа дегIаиха хиларах. ДукхагIа даха доладаьд болат, чон, прокат, ферросплаваш, электроэнерги, дукхагIа арахеца йолаяьй кхачан промышленноста заводашта эша станокаш, машинаш, оборудовани. Дукха ахча дахийтад марганцеви промышленность дегIайоалаярга. Грузински халкъо доккхал ду, ший заводаша нийса, чоалханера электронни прибораши низ бола магистральни электровозаши арахецаш хиларах. Дунен практике духхьашха чакхдаьккхад «400» яхача турбопрокатни агрегата йизза автоматизаци елга. Республика халкъа боахама лоархIамегIарча даькъаца — чаь промышленносте — я эггара кердагIа йола, чIоагIа механизации автоматизации яь йола фабрикаш. Укхаза чаь бедалах сага кулг кхетац. Хьалха латтача технологеи кердача техникаи предприятей производственни низ 50 процент совбаькхаб, чай ду керда 26 фабрика хьалъяра кхоачамбалла дола ахча кходе йиш хилийтай.

ВорхI шера плана заданел дикка тIехъювлаш дегIаух республика промышленность. Продукци дунен тIа эггара дикагIа хилийтар духьа шерра яхь йоаржаяьй болхлоша, инженераша, техникаша.

Мехка юрта боахам айбеш парте Центральни Комитето чакхдаьхача гIулакхаша, ЦК Пленумий решенеша, кхоачамбоацараштa майрра, къахетам боаццаш критика яро, йоах нов. Мжаванадзе Iалашдир республика юрта боахама дерригa доакъош чIоаггIа дегIадоаладелга. Дикка дукхагIа яьхай, ийцай юрта боахама лоархIамегIара продукташ. Грузерча чай кхедераша хIанз хIара шера 150 эзар тонн совгIа чаь гIа тел мехка, хIаьта 1965 шера планах лаьрхIар 170 эзар тонн мара йоацача, цар декхар тIаийцад 200 эзар тонн чаь гIа гулде, аьнна.

ЦIаккха ца хиннача тайпара чIоагIа дегIаденад Iилма. Революци ялалехьа цхьаь-цаI Iилматохкама институт яцар Грузе. ХIаьта хIанз парте ленински хьаькъалера къамий политика лелаяр бахьан долаш Iилматохкама бIаь учреждени я республике. Тохкама балхаш шерра даьржад радиоэлектроника, вычислительни техника, кибернетика, плазма физика яхараш санна долча Iилма хIанзарча доакъошка. Грузински ССР Iилмай Академе атомни реакторе лоархIамера тохкамаш де доладаьд атомни энергех машара гIулакхашта пайда эцара. Грузе геофизикаша московскии ленинградскии специалисташца цхьана болх а беш ша тохара духьала дикагIа къовсам лоаттабергбола гIулакхаш вIаштIехьдоахаш а ба, хIаьта укх шерре опыта хьисапе 30 эзар гектар дола лаьтташ ша тохарах лорадергдола гIулакх вIаштIехьа а даьккхад. Дукха масалаш доаладе йиш я лоархIамера проблемаш оттаеча юкъе Iилмахоша доккха дакъа лоацаш хиларах.

Дерригача тха халкъо кхетаду, йоах нов. Мжаванадзе, боахами культуреи дегIайоалаеча ше толамаш дахарах Коммунистически партена, хадданза новкъостал деча эрсий, украински, белорусски — Советски Союза дерригача вошал долча халкъашта ше декхарийла хилар. Из доттагIал массаза а бIарга са санна, вай хьалхашкахьа кхувла боккха низ санна лорадергда тха халкъо.

Парте керда Программа тIаэцача дакъа лаца ираз кхаьчад вайга. Из программа марксизм-ленинизм низ болаши яхаргйолаши хилар, дерригача дунен тIарча миллионаш болча наьха хьаькъали дегаши чулоацаш йола цун сийлахь-йоккха идеяш хьахьокхаш я. Творчески болх бара йоккха паргIато я вайга. Вайх, хIара советски сага, эггара хьалха хIара коммуниста, хьинарах тийша хургда из сийлахь-йоккха программа толаме кхоачашъелга. ХIамаш хьаеш долча дерригача низашка болх болабайта беза вай.

ДIахо оратора дувц, Закавказье Iалаьмате йоккхий экономически торонаш хиларах, из цIаккха аханза бай ба. Укхазарча лаьтташка дукха доахк бос бол металлаш, мехкдаьтта, марганец, газ, дуккхача маьхера хьун тайпаш, даррегIа энерги лургйолаш дола лоаман хиш. ХIанз экономически районий планированенеи балхаи координаци ергйола совет йиллай Закавказье. Цун декхар да хIамаш хьаеш дола низаш дегIадоагIаргдола наькъаш белгалдар, Закавказьерча ерригача республикашта юкъе малагIа экономически бувзамаш хургда, цар шоай болх вIаши мишта тарбеш лелабергба хьахьокхар.

Коммунизм — из я шоай эздий гIулакхаши физически унахцIенали органически цхьана тарлуш, паргIата а сакхетам болаш а болча къахьегамхой дика вIаштIехьъяьнна общество. Дика хет, йоах оратора, экономикеи культуреи дегIаярца цхьана нах тоалуш хилар, цар моральни сибат эргадоалаш хилар.

220 эзар болча Грузе коммунистий цIерах, республика берригача къахьегамхой цIерах нов. Мжаванадзе дош лу съезда вай мехка коммунизм хьалъяра йола сийлахь-йоккха программа кхоачашъяра гуржий халкъо ший низ кхоберг ца хиларах.

Коммунизм бахьан еча сийлахь-йоккхача похода марксистско-ленински къулба да парте керда Программа! — йоах ше къамаьл деш КПСС ЦК Российски Федераце Бюро председатела заместитела нов. **Г. И. Воронова.** Оратора съездага дIахойт Россе ялх миллион болча коммунисташа творчески марксизма-ленинизма из Iалаьмате доккха документ чIоаггIа могадаь хилар. Республика партийни организацей берригa болх шийна гонахьа хIанз баржаш бола чIоагIа бIоагIа а хинна дIаэттад из. Республика коммунистий арме лоIамах, берригача бахача наха дезаш а дага долаш а хиларах оаха йизза къоабал ю Никита Сергеевич Хрущев керте латтача КПСС Центральни Комитета политически линии практически болхи, йоах нов. Воронова.

Коммунизма материально-технически база хьаеча юкъе Российски Федераце лаца дезача Iалаьмате доккхача даькъах дувц Г. И. Воронова. РСФСР-га кхоач мехка промышленноста продукце кхаь даькъах шиъ гаргга, хьаеча машинех диъ даькъах кхоъ, химически промышленноста продукце пхе даькъах диъ, дерригача доаккхаш долча товарни ялатах ах совгIа. Программа тIа оттадаь декхараш кхоачашде дика хьалаш кийчдаьд республика къахьегамхоша. АргIан йолча шин съезда юкъерча хана Россе аренашка хьалъяьй 2875 йоккха промышленни предприяти, болх бе йолаялийтай Ленина цIерахи парте XXII-ча съезда цIерахи йола волжски электростанцеш санна йола гиганташ, Курски магнитни анамале хьалхара рудникаш, шерлуш латт СибаргIени Дальни Востокеи промышленни база. Семилетка заданел дукхагIа доаккх чон, болат, прокат, мехкдаьтта.

КарагIдаьнна уж дерригаш а дика лард я, йоах оратора, хIанзарчул РСФСР-а промышленни боарам ткъаь шера чухь 5,8-зза лакхбе, аьнна оттадаь доккха декхар кхоачашдара.

Йоккха я Росси, йоах нов. Воронова, алхха оахаш дола лаьтта 132,2 миллион гектар да вай. Шоай боккха низ шерра тIабахийта моттиг я республика халкъашта. Коммунистически общество хьалъяра хиланза даргдоаца хьал ше дола юрта боахам дуккха продукташ лургйолаш массе оагIорахьара дегIабоалабеш доккха дакъа лаца декхарийла ба Российски Федераце къахьегамхой. Юрта боахама дерригa доакъош лакхдеш тIеххьарча шерашка парте Центральни Комитета баь Iалаьмате боккха болх а бийша, Г. И. Воронова белгалдоаккх ленински нийсача новкъара партии халкъи даккха гIерташ партена духьаларча группана юкъе хиннараша леладаь гIулакхаш мел кхераме а эхь дайна а хиннад хIанз къаьгга гуш хилар.

Программа тIа оттабаьча тайпара юрта боахам дегIабоалабара керда йоккхий цифраш ювццо. Ткъо шу йистедоалаш Российски Федераце юрта боахама продукце еррига объем 3,6-зза лакхъяла еза. Шера 12 миллиард пунтага кхоачаш ялат даккха деза. Лаьттанцарча балхаи хьайбай боахамаи интенсификаци ца йича, юрта боахам иштта чехка дегIабоалабе йиш ца хилар белгалдоаккх оратора.

Нов. Воронова дIахо дувц лаьттах дикагIа пайда эца, культураш дIаювча лаьттай структура овлан тIара юхаоттае, кIезига хьувкъаш йола культураш дикагIа хьувкъаращца хувца, Iилма ларда тIа оттаяь йола лаьтта леладара система юкъейоалае кхашка болх беча къахьегамхоша, юрта боахама специалисташа лоаттабеча къовсамах. Республика кхашка дIадувча ялатий хьувкъам 10 центнер совбаккха оттадаьб. КПСС ЦК-а РСФСР-а Бюроси республика Министрий Советои дIаювча культурай кердача структурага а хьежа, из чIоагIйир. Цу тIа оттадаьд 24 миллион гектар дукхагIа ялат дIаде.

ДегIабенаб хьайбай боахам а. Дулх даккхар 1955 шераца нийсдича соахка 31 процент лакхденнад, шура — 40, тха — 27, фуаш — 46 процент. Бакъда, хIаьта а мукIарло де доагIа, йоах Г. И. Воронова, уж карагIдаьннараш геттара кIезига хилара. Республикерча колхозашеи совхозашеи хIанз баха

(ДIахододар 2-ча бagIo тIа).

Советски Союза Коммунистически парте XXII-гIа съезд

(ДIахододар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

нах бизза Iалашбац цхьайолча продукташца, къаьстта дулхаца. Бакъда тхона къаьгга гуш я тхоай перспективаши йоккхий торонаши. Шоай торонашка а хьажа Российски Федераце колхозашеи совхозашеи лаьрхIад 20 шера шура яккхар 2,9-зза лакхде, дулх — 4-зза гаргга.

БоаггIача тайпара лаьттах пайда эцар юрта боахама продукташ йоахилга лакхдара лард я а аьнна, нов. Воронова чIоаггIа критика ю ше-шегIа дIаяьнна а наха пайдана йоацилга дIахайна а йола травопольни система юкъекхувла гIертарах цхьайолча областий кулгалхошта, цхьаболча Iилмахошта. ЧIоагIа нийса дар, йоах цунах лаьца оратора, хьийгача къих эггара дукхагIа продукци луш йола система дика я, гектар оахам тIара лаьрхIача эггара дукхагIа ялат луш йола хIамаш дIайийнача лаьттан структура дика я, яхаш Никита Сергеевич Хрущева дийцар. Вай Iилмахой сийлен декхар — укх гарггарча шерашка хIара зона хьалашка хьежжа хIара гектара тIара продукци яккхар сихха лакхдеторо хулийтаргйола Iилман ларда тIа кийчъяь система хьаяр.

Г. И. Воронова цIераш йоах цу даькъе хьинаре болх беш болча юрта боахама Iалаьмате дикача Iилмахойи практикайи. Парте обкомашеи, крайкомашеи, КПСС ЦК РСФСР гIолларча Бюроси советски органашца цхьана де мел доагIар дергда массанахьа а вай юрта боахам хьалха латтача Iилман ларда тIа оттабара, лаьттах кхы а дикагIа пайда эцаргболаш гIулакх вIаштIехьдаккхара. Масала, гарггарча хана республика ерригa юртбоахама органаш городашкара кхаш долча дIаюгаргья.

Парте Программа проекта тIа белгалдаьккха да Iилман учреждениеши опытни станцеши юрта боахама кулгалдара лоархIамегIа йола звенош а хинна дIаотта еза, аьнна, хIаьта Iилмахойи специалисташи — колхозийи совхозийи производства бокъонца бола организатораш.

Российски Федераце вIашагIбеллаб кердадар, хьалха латтар республика ерригача колхозашка, совхозашка дIадоаржадеш бола 1785 опытно-хьокхама боахам. Бакъда дерригa опытно-хьокхама боахамаш, йоах Г. И. Воронова, хила доагIача тайпара хьокхам луш дац. Партийни советскии органаш йоакхо еш хила декхарийла я хIара опытно-хьокхама боахамех дикагIа йолча балха методий бокъонца йола университет хургйолаш.

Ший къамаьлах дикка доккха дакъа хетаду нов. Воронова парте юрташка беча организаторски балха, кадраш хьакъоастаярай уж дIанийсъярай.

Новкъостий! Ала йиш йолаш да, — йоах оратора къамаьл чакхдоаллаш, — вай съезда болх массане а цхьа барт а болаш творчески хьинар чIоаггIа айденна бола болх, вай Даьхен тIа лепаш долча коммунизма лиро сийрда боахаш ба. Иштта, сатассара тIехьа ди доалаш санна, хиланза ца а йоалаш хьахургья хIанз гаргга йола коммунистически кхоане. XXII съездо — парте а халкъа а низ болча маяка — сийлахь-доккхача де лаьрхIачунга бода никъ хьех вайна. Цун исторически решенешца кийчденна долаш, кердача Программа байракха кIал, кердача низаца, кердача хьинарца кхы а дог тийшагIа долаш, кхы а сихагIа гIоргда вай хьалхашкахьа цу новкъа — ленински новкъа, цудухьа тешаме а, цудухьа эша йиш йоацаш а болча!

* * *

ДиълагIа ди да съездий Кремлевски Двореце чIоагIа дегаш гIоздаьнна, барт-цхьоагIо йолаш Советски Союза Коммунистически парте XXII съезд болх беш йола. ЧIоагIа доккхал деш дувц делегаташа парте а мехко а хьабена никъ, экономика а культура а Iалаьмате чIоагIа лакхъялар, ювц коммунистически общество хьалъяра йоккхий керда перспективаш. Къамаьлаш дераша даггара къоабал бу КПСС Центральни Комитета болх, белгалдоах Советски Союза Коммунистически парте керда Программа советски халкъа, дерригача адамашта исторически лоархIам болаш хилар.

20-ча октябре Iуйрийнара заседани хьайийлар председателал деш нов. **Н. В. Подгорный** а волаш. КПСС Центральни Комитета отчетах, КПСС Программа проектах, КПСС Центральни Ревизионни Комиссе отчетни докладах йола прениеш хул дIахо а.

Дош лу Азербайджана Коммунистически парте Центральни Комитета хьалхарча секретара нов. **В. Ю. Ахундова**. Алхха вай мохк дIахо дегIабара проблемаш лаьца ца Iеш, дерригa адамаш дегIадахкара проблемаш а Н. С. Хрущева докладаша селла шера чулацар, марксистско-ленински анализа кIоаргал, из анализ ларде а лаьца, дунен гIулакхашта яь прогноз — вай ханарча хьалех марксизм - ленинизм творчески дегIайоалаяра хьокхам хила йиш йолаш да, йоах цо.

Нагахьа санна укх тIеххьарча шерашка, къаьстта а КПСС XX съезд хинначул тIехьагIа, культ личностах юхедиса во гIулакхаш дIадаьхачул партена духьалара группа йохаяьчул тIехьагIа, вай мохк Iалаьмате боккха гIа а боаккхаш коммунизмагахьа боде, из хьахиннад эггара хьалха ЦК ду кулгал ленински стиль йолаш хиларах, ленинизмана тIера бувлара массе а тайпаца цо хоадам болаш къовсам лоаттабарах. Ерригача вай партеца цхьана Азербайджана коммунисташа бизза хьал а лоац, мога а бу КПСС Центральни Комитета ленински никъ. ЦК балха корта ба, белгалдоаккх оратора, КПСС керда Программа — Iилман коммунизма классически произведени — кийчъяр. Съезд хилалехьа Программа проект ювцача хана гучадаьлар парте белгалдь декхараш Азербайджана болхлоша, колхозникаша, интеллигенце шоай дулхахцIийх дола гIулакх а лаьрхIа тIаийцалга.

Ленина дагадаьллача тайпара, Малхбоалехьен халкъашта хьокхамера цхьа республика а хинна дIаэттача Советски Азербайджана къовсамийи толамийи сий дола никъ бувцача хана, нов. Ахундова промышленность дегIаяра хьакъехьара бакъдараш доаладу. Цо съездагIа дIахойт съездал хьалха тIаийцача декхараш республика промышленносто ханал хьалха, 1-ча октябре, кхоачашдаь хилар.

Цхьабакъда, белгалдоаккх нов. Ахундова, промышленноста балхаца доккхий кхоачамбоацараш а да. Азербайджана мехкдаьттан химически промышленность дIахо дегIайоалаярца дувзаденна дуккха а дешаш кертагIа доах цо. Республика хименеи доагора балансаи эшарал совнагIа, магистральни газовопровод дIайиллача Грузеи Арменеи экономикана а из эшаш хиларо хьалхадаьхад газ йоаккхилга дегIадоаладар. Азербайджана мехкдаьтта — химически синтезана эша эггара дикагIа йола бедал я. Химически промышленноста предприятеша арахецаш йола продукци семилеткаш ялххазза алсамъяргья. Даьй-мехка а доазол дехьарча а техникана тIеххьара гучаяьнна говзалаш теркал а еш, хьалъе еза цу промышленноста керда предприятеш.

Азербайджана партийни организаце, юрта боахама берригача къахьегамхоша, йоах дIахо нов. Ахундова, 1961-ча шера хьалхарча денношкехьа а денз чIоаггIа болх болабаьбар республика кхашка а хьайбаш кхоабача фермашка а. Цхьабакъда, гIулакх халача дихьар укх тIеххьарча ткъаьх шера ца эттача тайпара йокъал оттаро. Капиталистически система хьал тIа хилча иштарча йокъалах къаман доакъазал хургьяр, цхьабакъда, тханцига из ишта Iаткъанзар, хIана аьлча, республика колхозашта кхачанца, ялатийца, дIадувча фуца, кредитаца, материалашца доккха новкъостал дир КПСС ЦК а СССР правительствас а.

Ший къамаьл чакхдоаллаш оратора йоах, Азербайджански партийни организаци дIахо йодача хана а КПСС Центральни Комитета тешамера чIоагIале а хургья, ленинизмаи пролетарски интернационализмаи байракх цо лакха а кхоабаргья, республикана хьалхашка оттадаь декхараш толамца кхоачашделга Iалаш а дергда, вай мехка коммунизм хьалъяра доаггIаш дола дакъа а лоацаргда.

Хьалхашка оттадаь декхараш доккхийи сийлахьеи хиларга диллача, Iилман новкъосталца хургдар кIоаргеи цIенеи довзарга диллача, теоретически низагеи вахарцарча органически бувзамгеи диллача марксизма-ленинизма эггара гIордаьннагIа дола цхьа документ да парте керда Программа, аьлар ший къамаьлаца СССР культура министра нов. **Е. А. Фурцевас.** XX съезд хинначул тIехьагIа парте Iоаьйча Iалаьмате йоккхача опытага а хьежа оттаяь я Программа.

ЦIаккха а ца хиннача тайпара барт болаш, чIоагIа йолаш, кхотаенна енай парти ший XXII съездага.

Ший хьамсарча парте, тешаме ленинец, кIаьд ца луши шекхо ца веши вола партийни тIемахо Н. С. Хрущев керте латтача цун Центральни Комитета хьалхленца коммунизм хьалъяра даькъе Iалаьмате доккхий толамаш даьхад советски халкъо.

Вай массане а чIоагIа дегаш раьза хинна ладийгIар съезда селханарча заседане вошал долча партей викалаша даьча къамаьлашка, йоах нов. Фурцевас. Вай доккхал ду дерригача дунен тIарча коммунистически болхлойи болама мугIараштa юкъе селла боккха тешам болаш КПСС хиларах. Вайна, советски коммунисташта, боарам боацаш беза ба из тIема новкъостийи воашца дог-уйла цаI долаш болча наьхеи воаех бола тешам. Цо цIаькха а, цIаькха а дика тешал ду вай парти нийсача ленински наькъ тIа латташ хилара.

ХIанзарча тIехьенна гуччахьа Iалаьмате йоккха культурни революци хиннай СССР-е, йоах дIахо нов. Фурцевас. ХIанз вай бокъо я, низ болча социалистически экономиках даь ца Iеш, цIаккха ца хиннача тайпара чIоагIа Iилма, культура, искусство тоаяларах а доккхал де.

Партена карагIдаьннача хIамашта юкъе Iалаьмате доккха хIама да вай мехкарча халкъашта юкъера цIаккха дохаргдоаца доттагIал, вIаши дIа-хьа а эцаш, къамий культура дегIаяр. ХIанз укх сахьате, шерра коммунизм хьалъеча юкъагIа Советски Союз чуеннача хана, мехкарча дерригача халкъий культуреи искусствеи тIехьтIехьа дукхагIа дегIаух советски социалистически культура лард ше йолча интернациональни цхьоагIон белгалонаш. Парте Программа проекта тIа къаьстта чIоагIа белгалдоах, социалистически къамаш массе оагIорахьа дегIадоагIилга, къамашта доазонаш увттадара наькъаца а ца хулаш, уж вIаши гаргаозарца, вежараша санна халкъаша вIаши гIо дарца, доттагIалца хила дезилга. Къамий культураш йIаьхегIа хилийтара, царна юкъера бувзамаш чIоагIдара гIо ду ерригача республикашка а, переводаш а еш, вошал долча республикай художественни литература произведенеш дуккха араяхаро, къамий киностудеш хьа а еш, цар фильмаш дIахьувкхаро, писателаш, театральни, музыкальни коллективаш вIаши дIа-хьа ахаро, художественни выставкаш шоайла хувцаро. Масала, Советски Союзе дахача халкъий 89 метталеи кхыча мехкий 47 метталеи книжкаши журналаши арадувл вайцига. ВIаши переводаш а еш арайоахаш йола СССР халкъий литература произведенеш алхха укх тIеххьарча диъ шера а шоззанел дукхагIа алсамъяьннай.

Укх тIеххьарча шерашка писателий, композиторий, художникий, артистий творчестве хьагучадаьнна доккха а къаьга а мел дар, йоах дIахо Е. А. Фурцевас, Коммунистически партеи цун ЦК-ои хадданза Iалаьмате чIоагIа творчески болхлой йоакхо еш хиларца дувзаденна да. Литература партийни хилара хьакъехьара Ленина хьехам дIахо дегIа а боалабеш, Н. С. Хрущева ше даьча къамаьлашца Iалаьмате лоархIамера проблемаш оттаяьй писателашта, художникашта, композитораштa, киноискусстваи театраи болхлошта хьалхашка, кIоаргга хьахьекхад литератураи искусстваи халкъа вахарца айхха бувзам хила безилга а цун лоархIам а.

Искусства дикагIа йолча произведенеш тIа къаьгга хьахьекхад наха юкъерча гIулакхий керда белгалонаш, балха тIа а вахаре а наха юкъе дегIадоагIаши чIоагIлуши латта доттагIал, цар шоайла вIаши ду новкъостал. ДIаала а чIоагIа тоам хулаш да, хIанз репертуара лард вай ханарча темах язъяь пьесаш хилар. Укх шера вай мехкарча театрашка оттаьча 1114 советски пьесах 70 процент гаргга вай ханарча темашта хетаяь я, вешта аьлча, вай мехка коммунистически общество хьалъяра советски халкъо лоаттабеча къовсама хетаяь я.

Творчестве укх тIеххьарча шерашка доккхий толамаш даьхад художникаша, скульптораша, прикладной искусстваи мастераша. Дикка хувцаденнад кино дегIадоаладара гIулакх а. Нагахьа санна 50-гIа шераш долалуча хана мехка киностудеша шера 6—7 картина арахецаш хиннадале, соахка 100 совгIа художественни фильм хьаяьй. Киностудешка хьакхийнаб талант йолаш бола къона режиссераши артисташи. 1956-ча шера денз 1961-ча шерага кхаччалца йолча юкъагIа мехка хьалдаьд 3 эзар гаргга кинотеатр.

ДIахо нов. Фурцевас дувц самодеятельни искусство чIоагIа шеръялар. ХIанз укх сахьате мехка 600 гаргга самодеятельни театр да (профессиональничарел дукхагIа да уж), 9 миллион сагал дукхагIа нах юкъе а боагIаш 500 эзар совгIа тайп-тайпара самодеятельни коллективаш я. 7 эзар культура университети школеи, дуккха а любительски киностудеши яхкаьй.

Новкъа дале а, белгалдоаккх нов. Фурцевас, хIанз а кIезига араювлац вай заманна, лакхденнача халкъий хьашташта маэшша хилара гаьна йола литературни произведенеш, спектаклаш, къаьстта а кинофильмаш. Цун керттера бахьан да цхьаццаболча художникаша хIанз а халкъа вахарцара бувзам мела лелабар.

Ше язбеча нахаца художник чIоаггIа вувзавенна хилча мара йиш хургьяц вахар довза. ХIаьта а цхьаццабола писателаши искусства деятелаши хIанз а тIехь вахарах дIахаьдда бах. Промышленни центрашкара коммунизма гIишлош хьалъеча, аханза даьда лаьтташ карадерзадеча, вешта аьлча, вахар кхехкаш латтача моттигашка бахача кагирхошкара хьокхам а ийце, цар даьр де, аьнна, вай къонача художникашка кхайкарал дича во хургдацар. Цох пайда баргбар писателашта а, художникашта а, вай юкъарча гIулакха а.

Дунен реакце низашта духьал лоаттабеча идеологически къовсама иреи низ болеи герз да советски социалистически культура, аьлар нов. Фурцевас. Цо тешшаме гIо ду машареи халкъашта юкъерча доттагIлеи идеяш бахьанце лоаттабеча къовсама дикача гIулакха, коммунизм хьалъяра сийлахь-доккхача гIулакха.

Укх хозача хана, XX съезд хинначул тIехьагIа парте а халкъо а хьабенача наькъага юхахьежача, йоах нов. Фурцевас, цу юкъагIа мел даьр дагадехача вайна массанена бIаргагу ленински никъ нийса хилар, цу наькъех хьадаьнна сийлахь-доккхий беркаташ.

Вай хьалтIадаьннача лакхален тIара шаьра бIаргагу вай хьабена никъ а, фракционераш Молотов, Каганович, Маленков, Ворошилов, Булганин, Первухин, Сабуров, царех дIакхийтта Шепилов вай чукховса гIийрта унзара шув а. Iалаьмате доккха ираз да ерригача вай парте хьал а лоацаш, Центральни Комитета июньски Пленумо, берригаш раьза а болаш, из партена духьалара, партех а халкъах а дукхача хана денз дIахаьдда йола, кIоаргга шоай дагахьа партех а халкъах а бола, тешам байна йола группа йохаяр.

Партена духьаларча группа кердача наькъа духьалара къовсам ЦК июньски Пленум хилалехьа дукха а хьалхагIа денз болабаь хилар дувц нов. Фурцевас. Дукхача хана денз хьадена гIулакх да из. Ленински боарамаш юхаметтаоттадара духьал баьлар фракционераш, хIана аьлча, шоай хана уж боарамаш телхадеча дакъа лоацаш хиннабар уж шоаш. Бехк боацаш хьувзабаь нах цIенбара духьал баьлар уж, хIана аьлча, уж шоаш бехке бар дукхача наха репрессеш лелаярай ийрчача тайпара законаш телхадарай.

ТIеххьарча шерашкахьарча чухьарча а арахьарча а политика цхьаццадолча овлан тIарча дешашта партена духьаларча группо лаьца никъ а, партеи паччахьалкхенои деча геттара лоархIамерча гIулакхашта цар яь духьале а йовзийташ дола бакъдараш дувц нов. Фурцевас.

Вайна массанена а дика ховш да, йоах дIахо нов. Фурцевас, алхха Центральни Комитета членаша хьаллаьца ца Iеш, вай ерригача парте, дерригача советски халкъо XX съездо кхайкабаь керда никъ даггара хьаллаьца хилар. Дег тIа курал а йолаш ала йиш я вайга, вай сийлахь-йоккха парти кхаьча хилара дола тешал, мелла хала ха тIаэттача хана а вай парти денал долаш, майра, творчески, ленински Центральни Комитета гонахьа идейни кхотаенна отряд а йолаш юсаш хилара дола тешал да из, аьнна.

Доккха ираз да, йоах ший къамаьл чакхдоаллаш нов. Фурцевас, селла шера а денал долаш а ленински планаш кхоачашъеча хана, бIаьш миллионаш бола нах ленински идеяшта тIехьабаьннача хана, адамаша коммунизмага хьош бола исторически никъ иштта гаьна а, иштта къаьга а, цу цIаккха а лергйоацача идеяша сийрда боахача хана дахаш а болх беш а хилар!

Трибуна тIа воал КПСС Горьковски обкома хьалхара секретарь нов. **Л. Н. Ефремов.**

ЧIоаггIа дегаш гIоздаьнна массане а могаеш сийлахь-йоккхача Ленина партехи шоай Даьхенахи доккхал деш тIаийцар, йоах нов. Ефремова, берригача коммунисташа, берригача советски наха, Центральни Комитета дукхача политически организаторскии балхехи КПСС Программа проектахи Н. С. Хрущева яь докладаш.

БIаьхий теоретически чулоацам болча цу сийлахь-доккхийча документашка къаьгга язъяьй Iилман ларда тIа латта коммунистически общество бокъонца хьалъяра план.

Центральни Комитета отчета тIа, белгалдоаккх нов. Ефремова, чIоагIа дика хьахьекхад вай партена, советски халкъа, дерригача адамашта мел боаккха исторически лоархIам болаш я КПСС XX-ча съездал тIехьара ха.

Марксизмана - ленинизмана хийрача культ личностаи цунах юхедисача воча гIулакхаштеи духьал, партийни вахара ленински нормаши хьалхле лелаяра принципаши юхаметтаоттаяра духьа, советски демократи дегIайоалаяра духьа КПСС Центральни Комитето къонахчал, денал долаш лоаттабаь принципиальни къовсам, вай партена коммунизм хьалъяра Iалаьмате боккха лоархIам болаш бар.

Парти ленински новкъара яккха гIийрта партена духьалара фракционни группа бокъонца гуча а яьккха, идейни йохаяр Центральни Комитета карагIдаьнна сийлахь-доккха гIулакх да. Молотова, Кагановича, Маленкова, Ворошилова партена духьаларча группа кхыча доакъашхоша парте ленински курса духьала яь къиза атакаш, партеи паччахьалкхени дуккхача болхлошта шоаш даьча дуккхача низашта ше-ше бехктокхама кIалхарвала гIертилга дар.

Партена духьала леладаь гIулакхаш бахьан долаш Маленков ленински парте член хила мегаргволаш вац, яхаш къамаьлаш даьча делегатий уйланна тIехьа ба тха партийни организаце коммунисташ.

Ерригача партеца, дерригача халкъаца цхьана Горьковски областа коммунисташеи берригача къахьегамхошеи шоай хьамсара, деза гIулакх, шоай дерригача вахара сийлахь-доккха декхар санна тIаийцар КПСС керда Программа, хIаьта КПСС Центральни Комитета дуккхача тайпара балхаши ленински политически никъи дег тIара мога а бу.

Нов. Ефремова областа промышленность дегIаяра хьакъехьара дешаш лаьрххIа дийцар. XXII-ча съезда сийна тIаийца социалистически декхараш Горьковски областа къахьегамхоша толамца кхоачашдарца дийзза КПСС Центральни Комитета а СССР Министрий Совета а дайтача моаршала, аьлар цо, города Горьке а областа а къахьегамхоша промышленносте, транспорте, гIишлош еча семилетка кхоалагIча шера заданеш ханал хьалха кхоачашъе социалистически яхь йоаржаярца жоп лу.

ДIахо оратора дийцар, областа юртбоахама дешаш, из дегIабоалабара наькъаш. ДукхагIа продукташ тергйолаш юрта боахам сихагIа айбе а дегIабоалабе а, белгалдаьккхар нов Ефремова, областа партийни организаце юртбоахама производство хоадам болаш эргаяккхара, дуккхача лаьтташка баьцаши кени дIабувш йола во система юртарча балхашта юкъера дIаяккхара, цар метта дукхагIа хьувкъам лу, боахама пайданагIа йола культураш дIаера де деза балхаш ду.

КПСС кердача Программа а Уставо а дIадехараш кхоачашдеш партийни организаце организаторски а идеологически а балха боарам хадданза лакхбергба, масса а тайпара дегIа а доаладергда тоз а дергда балхаш общественни хьисапе леладелга, шер а дергда чIоагI а дергда нахацара бувзамаш, хьалхле лелаю кадраш бехктокхами дисциплинеи лакхъеш кхетаергья, коммунизма материально-технически база хьалъяра лоаттабеча къовсаме коммунистий а берригача къахьегамхой а инициативеи хьинари айдергда.

Къамаьл йистедоаллаш нов. Ефремова аьлар: мукъа ба сона новкъостий Горьковски областа партийни организацеи областа берригача къахьегамхошеи КПСС керда Программа толамца кхоачашъяра берригa шоай низ дIалургхиларахи, вай мехка коммунистически общество хьалъеш дерригача халкъаша беча балха юкъе цар шоашта доагIа сий дола дакъа лоацаргхиларахи парте XXII-ча съезда тешам бала.

Трибуна тIа ва СССР-а Iилмай Академе президент **М. В. Келдыш.** Дунен Iилма керттерча лостамашка тIехйола моттиг лаца, аьнна декхар оттаду парте советски Iилмахошта хьалхашка, йоах цо. Советски Iилма дегIадара партеи халкъои хадданза йоакхо еш хилар бахьан долаш керттерча доакъошка хьалхарча моттигашка кхаьчад из.

Ядерни энергех машара гIулакхашта тIехь пайда эцара хьакъехьа вай Iилмо эггара хьалхара никъ биллаб. Физика, математика, химе, биологе, геологе дуккхача разделашка советски Iилмо хьалхара моттигаш лийцай. Дерригача дунен тIа тIехь-тIехьагIа дукхагIа лакхлу цун сий.

Советски Союзо хьаяьй эггара дикагIа йола реактивнии ракетнии техника. Дерригача дунено доккхал ду космически ракеташ толамца гаьна йохийташ космически аренаш караерзаяра хьакъехьа, космически арений Iаламахи Беттахи йола керда даннеш йовзара даькъе вай Iилманеи техниканеи карагIдаьннача Iалаьмате доккхийча гIулакхех. Планеташта юкъера наькъаш дахкара зама хьайийлай советски наха.

Парте Программа тIа оттадаьча декхараша дIадех, йоах дIахо М. В. Келдыша, Iилматохкамий боарам дIахо йодача хана лакхбелга. Вай хана промышленностаи Iилмаи прогресс хадаргйоацаш вIаши ювзаенна я. Iилмахой декхар да халкъа боахама прогрессана, вай мехка оборонни низ лакхбара, культура тоаяра эггара дукхагIа эша Iилма керттера доакъош дегIадоаладар.

Академика М. В. Келдыша белгалдоаккх мехка деча Iилма-тохкама балхий координации Iилмай Академе болхи тоабара хьакъехьа парте Центральни Комитетои СССР-а Министрий Советои де оттадаьча гIулакхий Iалаьмате боккха лоархIам хилар. Цар новкъостал дир Iилмаи техникаи эггара кертера проблемаш къоастаяраи Iилма низаш вIашагIтохарай.

Президента йоах, Iилма теоретически лостамаш дегIадоаладар технически прогрессана кертера лоархIам болаш хургда. Физико керда перспективаш хьаел энергетикана юкъе.

Iалаьмате боккха болх бе беза Iилмахой атомни энергетика дегIайоалаеши управляемой термоядерни реакци караерзаеши.

Боккха лоархIам болаш да плазма свойствашта — ионизированни газа тохкам бар. Плазма юкъейоалаергья техника кертерча дукхача доакъошка, къаьстта аьлча, гаьнна космически рейсаш е лаьрхIа йолча ракетни двигателашта, тепловой энергех духхьал ешшехьа а электрически энерги еча установкашта. М. В. Келдыша хоам бу плазма физикеи из юкъейоалаеш йола кертера моттигаши йовзара хьакъехьа хIанз дунен халкъашта юкъе эттача яхье советски Iилмано дикагIа йола позицеш лоацаш хиларах.

Вай мехка Iалаьмате боккха теркам бу матере Iалам йоккхача энергей элементарни доакъолгийи цар вIаши хулача реакцейи физика — кхы а кIоаргагIа довзара, йоах цо дIахо. Из де лерхIаш ду теоретически тохкамаш, хьаю матере элементарни доакъолгий Iалаьмате йоккхий ускорителаш, лаьтта а спутникийи ракетийи новкъосталца а Iомаю лабораторешка яккха йиш йолчул йоккхагIа энерги йола Вселенне гаьнарча моттигашкара доакъолгаш кхухьаш йола космически зIанараш.

Парте Программа проекта тIа оттадаь дуккха декхараш кхоачашделга дуккхача даькъе шоех тийша дола Iилма доакъош дувц М. В. Келдыша. Царех да чIоагIача хIаман физика хьакъехьа ду тохкамаш, радиоэлектроника, квантовой радиофизика проблемаш. Боккха лоархIам болаш да гуш йолча сердала талгIе дIоахали йоккха фокусировкеи йола радиозIанараштa генерировани еча деш дола тохкамаш. РадиоталгIей оптически диапазон Iомаяро Iалаьмате йоккхийча информацей тоатолаш дола гаьнарчул гаьнара радиопередачаш елга дегIадоаладара перспективаш хьаелл, йоах президента. Сердала диапазона цхьан радиостанце новкъосталца цхьан ханна итташ эзараш телевизионни программаш е йиш хургья.

ДикагIа тоаяь пайданегIа а йоккха балха овсарле а йола машинаш хьаеча толамаш доахилга дуккхача даькъе тийша да уж хьаеш юкъейоалаю материалаш дика хиларах. МоллагIа йолча материалел бIаьш чIоагIагIа долча металлех хIамаш е йиш хургхиларга дог доахийташ дола тохкамаш даьд. Искусственни алмазаш хьадергдолаш вай физикаша араяьхача методех хIанззехьа а пайда эц промышленносте. Даьча тохкамаша хьахьекхар искусственни алмазаш доахка образивни инструмент Iалама алмазаш доахкачул 40 процент тIеххилар. Укх гарггарча хана искусственни алмазий промышленносто бизза кхоачам бергба халкъа боахама.

Къахьегама овсарле лакхъяра тIехйолча формана юкъе производствана автоматизаци яра юкъе Iилмано лаца дезача доккхача даькъах дувц СССР-а Iилмай Академе президента. Полимерий химе хьакъехьа дикка дукхагIа ду Iилма тохкамаш. Iилмай декхар да синтетически хьоаса болатал чIоагIагIа хургболаш, автомобильни шинаш дуккха а дукхагIа яхаргйолаш, пластмассах яь хIамаш машинаши гIишлоши еча шерра юкъегIоргйолаш хIама дар.

Юрта боахамаи медицинанеи тIа-тIа дукхагIа боккхагIа лоархIам болаш да химена, биохимена, микробиологена карагIдаьннараш. Юртбоахама производствана Iалаьмате боккха лоархIам бола препараташ яьй Iилмахоша. Уж я, масала, медицинанеи хьайбай продуктивность лакхъяраи къаьстта боккха лоархIам бола В-12 яха витамин, юрта боахама зе деш йола са доахка хIамаш йоаяра эша чIоаггIа Iаткъаш йола М-81 яха фосфороорганически препарат. Уж чехкагIа, дукхагIа арахецанза яргьяц, йоах нов. Келдыша. Йоккхий проблемаш я геологе, географе, геофизико къоастае езаш. ЛоархIам болаш да, къаьстта аьлча, мехка малхбоалерча районашка дукхагIа тохкамаш дар, бедалах комплексни хьисапе пайда эцара лаьттан че кхы а кIоаргагIа йовзара теркам тIабохийтилга.

Президента боккха теркам тIабахийтар общественни Iилмай проблемашта, марксизм-ленинизм дIахо а творчески дегIайоалаяра партена дукхагIа новкъостал де декхарийла ба Iилмахой, аьнна белгал а доаккхаш.

М. В. Келдыша съезда тешам белар Коммунистически парте, цун Центральни Комитета, новкъоста Н. С. Хрущева ше хадданза хьаллоацаш а терко еш а болча Iилмахоша шоашта хьалхашка латта бехктокхаме декхараш кхоачашдергхиларах.

Сийлахь-доккхача дуккхача гIулакхий теш я шира Московски Кремль, йоах Таджикистана КП ЦК-а хьалхарча секретара нов. **Д. Расулова.** Укхаза тахан ювц СССР-е коммунистически общество хьалъяра Программа — адамий ираз хьадара эггара дикагIа йола программа. Кердача Программа проект вай ерригача парте, эггара хьалха цун ерригача денал долча штаба — ленински Центральни Комитета, денал дола а бокъонца визза вола а ленинец, талант йола теоретики организатори, дунен тIа машари иразиx хилийтара тIехьа кIаьд ца луш а къонахчал долаш а къовсам лоаттабеш вола Никита Сергеевич Хрущев керте латтача КПСС ЦК-а Президиума баьча Iалаьмате боккхача балха итог я. Таджикистана къахьегамхоша парте Программа тIаийцай дерригача халкъо коммунистически общество хьалъяра тIехьа лоаттабеча къовсама байракх а лоархIаш.

Юрта боахам, промышленность дегIайоалаеча, боахам а культура а хьалъеча советски мехка карагIдаьнна Iалаьмате доккхий хIамаш а дийца, оратора белгалдоаккх, парте мугIарий барт бохабе, КПСС XX-ча съездо оттаяьча ленински курса тIара парти яккха гIийрта Молотова, Кагановича, Маленкова, Ворошилова, Булганина, кхыбарий а партена духьалара группа гучайоаккхаш а парти йохае гIерташ цар леладаьраш дохадеш а парте Центральни Комитета даь гIулакхаш нийссеи шоай ханнахьеи хиннилга вахаро бакъдар.

КПСС XX-гIа съезд хинначул тIехьагIа вай мехко даьха Iалаьмате доккхий толамаш дика гуш да хIара республика хьокхамца, царца цхьана Советски Таджикистана хьокхамца а, йоах нов. Расулова. Республике хьахиннад промышленноста керда доакъош — машинаш юи электрически доакъош, чIоаггIа дегIайоагIа энергетика, цементни промышленность. Болх бе йолаялийтай 100-нел совгIа промышленни предприятии цехи. Продукце керда тайпаш арахеца Iомадаьд, царца кIада ду автоматически станокаш, силовой трансформатораш, торгови оборудовани а йолаш.

Толамаш даьхад юрта боахаме, Iилмеи культуреи дегIайоалаеш, къахьегамхой вахара материальни хьал лакхдеш. Цхьабакъда республика толамаш кхы а дикка доккхагIа хургдар, нагахьа санна Таджикистана КП ЦК-а бюрос доккхий гIалаташ даь децаре. Республика партийни организаце бе боагIа нийса политически мах бир партии паччахьалкхеи Iехаяра фактай, йоаггIаш йола урок йир цох. Ший де йиш мел яр ду цо хьал тоадара, Таджикистана экономикеи культуреи дIахо а дегIайоалаяра, йолаш йолча йоккхийча торонех бизза пайда эцара.

Шоаш кхо ца беш колхозникаша, совхозий болхлоша, юрта боахама механизаторашеи специалисташеи къахьегар бахьан долаш, КПСС ЦК-а а союзни правительства а Iалаьмате доккха новкъостал дарах укх шера чIоагIа хьийкъаб республике боамби. Парте съезда къахьегама совгIат кийчдеш, йоах нов. Расулова, республика боамби лелабераша толамца кхоачашдир шоай декхар, паччахьалкхенга соахка цу хана бехкачул 132 эзар тонн дукхагIа боамби бехкар.

Республика партийни организацеи берригача къахьегамхошеи шоай керттера декхар лерхI мамогга дукхагIа боамби баккхар. ЧехкагIа хий дехка керда лаьтташ карадерзаде, нийса севообороташ е, боамби лелабара агротехникеи механизации тоае балхаш деш да. Цунца дувзаденна халкъа боахама Iалаьмате боккха лоархIам болаш я хIанз хьалъеш латта Нурекски гидроэлектростанци, йоах оратора. Изи хIаьта иштта Рагунски ГЭС-и хьалъяь яьлча республико шозза совгIа дукхагIа

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

Советски Союза Коммунистически парте XXII-гIа съезд

(ДIахододар. Доладур 1-чен, 2-чен оагIош тIа).

боаккхаргба боамби, шера цхьа миллион тоннага кхоачаш боамби чу а эцаш.

Ше къамаьл даь йистевоалаш, нов. Расулова аьлар, Таджикистана партийни организаце, республика берригача къахьегамхоша, дукха езача Коммунистически партена боарам боацаш мутIахьа а болаш, шоай низи хьинари кходергдац коммунистически общество хьалъе аьнна КПСС Программа тIа оттадаь исторически декхараш кхоачашдара.

Трибуна тIа ва Чехословаке Коммунистически парте ЦК-а хьалхара секретарь нов. **Антонин Новотный.**

Тхо цIаьхка а доккхал деш, чIоагIа гIаддаха да ший сий долча Коммунистически парте хьалхленца вежарашха долча советски халкъо дерригача адамий ираза духьа даьча сийлахьдоккхача политическии созидательнии денал долча гIулакхах, йоах цо. Из истина юха а кхетаю оаха марксизм-ленинизм, советски Союза Коммунистически парте йIаьхий теоретически практически опыт творчески дегIайоалаеш новкъоста Хрущева яьча Iалаьмате дикача шинна а доклада тIа.

Марксистско-ленински хьехам творчески дегIаахара керда юхь дIайолаялар гуш дола тешаш да вай. Ший идеяй кIоаргалга, Iилма лардага, сагах чIоагIIа тешарга, ший положеней деналга диллача Советски Союза Коммунистически парте Программа Ленин венначул тIехьагIарча Iилма социализма эггара тIехбола болх ба, хIанззехьа а котйоалаш латтача коммунизма керда манифест я. А. Новотне йоах, КПСС Программа идеяша дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама революционни хьнар оарцагIа а доакхх, чIоагI а ду, цо машара, демократена, социализмана тIехьа лоаттабеча къовсаме коталон перспектива сийрда а йоах.

Советски Союза Коммунистически парте Программа проект ейзачул тIехьагIа оаха дIакхайдир, йоах дIахо А. Новотне, цунах оахоша тхоай программа а лерхIаш хилар, тхоай мехка хьадда долча хьалашка а тхоай парте декхарашка а хьежжа оаха хадданза цунца хьалхле лелаергья тхоай балха тIехь, хIана аьлча, цу тIа я тха кхоанен кертера белгалонаш. Советски Союза Коммунистически парте Программо Чехословаке а хIанзара тIехье коммунизме яхаргхиларах тха бола тешам чIоагI а бир, из декхар кхоачашдара долла хIама де тхога чIоагIо а яйтар.

Советски Социалистически Республикай Союзаца чIоагIале лувца йиш хиларо торо хулийт тхога оахош де лерхIараш бIубенна увттаде, тха мохк кхерамах лорабарах бола тешам а ба из. Оаха бокъонца кхетаду ерригача социалистически паччахьалкхений йохаргйоаца цхьоагIо вай мехкаша толамаш доахаргхиларах бола тешам, юкъарча коталонах бола тешам хилар.

Советски Союза коммунистически парте Программа машара сийлахь-йоккха программа я, аьнна, белгалдоакхх, нов. А. Новотне. ЦIаккха а хургбоацаш адамий вахара чура тIом дIабаккхара, халкъашта юкъе чIоаггIа доттагIал оттадара, прогрессивни дегIаахара ираз долча вахарах бола дерригача дунен тешам Iалашбара никъ хьахьокх цо.

КПСС бокъонца йолча пролетарски интернационализма политиках къаьгга гуш да революционни болама цхьоагIонна духьал, ленинизмана духьал дола албански хIанзарча кулгалхоша леладу барт бохабу гIулакхаш, йоах оратора. Шун XXII-ча съездо дерригача дунен тIарча коммунисташта бокъонца бола ленински никъ хьахьокх, йоах нов. Новотне. Советски халкъа а дерригача мехкашкарча къахьегамхошта а долча берката, дунен тIа коммунизм котъяккхара Советски Союза Коммунистически парте Программа тIа оттадаь гIулакхаш толамца оаш чакхдахар лов тхона.

Делегаташа чIоаггIа тIоараш а детташ чехословацки делегацена керте латтачо Н. С. Хрущевга дIалу Советски Союза Коммунистически парте XXII-ча съездага Чехословаке Коммунистически партеи Чехословаке дерригача халкъои дайта моаршал.

Сайрийнарча заседане председателал деш ва нов. **Д. С. Полянский.** Цо къамаьл де дош лу Туркменистана Компарте хьалхарча секретара **Б. Овезовна.**

Iалаьмате гIаддаха Коммунистически партена, ленински Центральни Комитета чIоагIа раьза долаш а доккхал деш а ладийгIар вай, съезда делегаташа, йоах нов. Овезова, новкъоста Никита Сергеевич Хрущева Iалаьмате дикача докладашка. Коммунизм хьалъяра хIанзарча этапа кIоаргга марксистски-ленински анализ еннай цар тIа вай дIахо а политически, паччахьалкхен хьакъехьа, экономически дегIаахара къаьгга дола наькъаш белгалдаьхад.

Нов. Овезова белгалдоакхх, кердача Программа тIа парте къамий политика керттера ленински положенеш дегIайоалаеш хилар. Аз ювцараш я, йоах Б. Овезова, къамий гIулакхех, боахам, паччахьалкхе, культура хьалъеча вежарашха цхьана къахьегара болча лоархIамах, коммунизм хьалъеча хьалашка къамашта юкъерча гIулакхий оамалах, къамий духовни куц дегIаахарах йола положенеш.

Оратора дувц хьаькъалера ленински къамий политика бахьан долаш туркменски халкъ къаманиз-Iоткъамах цIаккха кхы кIал дусаргдоацаш мукъадаьнна, боадонна, низкъалча, халача вахара кIалхара даьнна коммунизма сийрдача новкъа мишта даьннад.

ЧIоагIа дегIаенай республике промышленность, чIоаггIа механизированни бола юрта боахам биллаб. Ерригача промышленни продукце объем 1913 шера хиннача боарамал 22-зза лакхъеннай, хIаьта еза-йоккхача индустре яр — шовзткъазза гаргга. Юрта боахама керттера культура йола боамби революци хилалехьа боаккхаш хинначул пхезза дукхагIа боакхх. Пакистане боаккхачул дикка дукхагIа, Ирани Афганистани цхьана хьайицача цу шинне а боаккхачул дукхагIа боамби боакхх Туркменистано.

Оаха доккхал а деш дIахойт, йоах оратора, Туркменистан ше вола саг дийша вола мохк а хинна дIаоттар. ХIара итт эзар сага сих 83 студент ва тханцига. Из хул Французул шозза, Турцечул пхезза гаргга дукхагIа. Вузашкеи Iилма учреждениешкеи болх беш бIаьш Iилмахой ба. ХIара итт эзар сага лаьрхIа 17 лор ва, хIаьта Америка ВIашагIкхийттача Штаташка 12 мара вац. Ше даьха деррига толамаш бахьан, ше тоадалар бахьан туркменски халкъ декхарийла да дукха езача Коммунистически партена хьалхашка, вай мехкарча дерригача халкъаша дог цIена а массе оагIорахьа а деча новкъосталла хьалхашка.

Нов. Овезова дувц мехкдаьттахоша, хьайбаш леладераша, боамби лелабераша даьхача къахьегама толамех, Туркменистана халкъа боахам дегIабара перспективех. 1980 шу тIакхоачаш шера лаьрхIа мехкдаьтта 40 миллион тоннагеи газ 86 миллиард кубометрагеи кхоачаш яккха торонаш я республика. Оратора пайдане хургдолаш лерхI Туркменистане пластически массаш, искусственни хьоаса, синтетически каучук, кхыйола мехкдаьтта химически продукташ йоахаргйолаш вIаштIехьдаккхар.

Ше къамаьл даь воалаш нов. Овезова йоах, берригача советски наха а санна, Туркменистана коммунисташеи берригача къахьегамхошеи цхьа барт болаш могаяьй КПСС Программа проект. Шийга мел дар, къахьегамцара ший безам, таланташ, шийна ховр, довзар дIалу тха халкъо вай юкъарча гIулакха — керда общество хьалъяра.

Дош лу СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела нов. **А. И. Микояна.**

Оаха, ЦК членаша, йоах нов. Микояна, дизза жоп дала деза дIаяхача юкъагIа парте Центральни Комитето баьча балха хьалхара. Со массе оагIорахьара раьза ва новкъоста Хрущева еннача Центральни Комитета отчетаи парте Программа хьакъехьа яьча докладаи. Цу докладашка итог яьй марксизмаленинизма байракхаца советски халкъо яьхача коталонашта, ленински принципиальностаца хьахьекхад Программа керттера положенеш нийса хилар, хьахьекхад коммунистически общество хьалъяра наькъаш. Уж дика итогаш я, из коммунистий хила хьакъ долаш Программа, адамий сийрдача кхоанен сийлахь-йоккха харти я.

XX-гIча съездо парте а дерригача дунен коммунистически болама а вахара чухь йоккха эргало яь хилар белгал а даьккха нов. Микояна йоах:

— XX-ча съезда идейни лостам съезд йолаялале цхьа дк хьалхагIа а цо болх баьча массехк дийнахьа а хьахиннабацар. Из кийчбаьб съезд хилале шишу хьалхагIа белггаларча идеологически установкашта критически къоастам беча, партеи паччахьалкхени практически болх эргабоаккхача, культ личностах юхедиса зуламе гIулакхаш дIадоахача хана.

Цу хана партийни политикаи практикаи керттерча дешашта барт вIашагIкхетанзар Центральни Комитета чухь. Шоай уйлан консерватизм, тIом сецачул тIехьагIара дунен халкъашта юкъереи чухьареи хьалаш нийса кхетаде шоашта ца ховш хилар, марксисташта-ленинцашта эшаш бола гIулакхий керда никъ кхетабе шоашта ца ховш хилар хьахьекхар Молотова, Кагановича, Маленкова, Ворошилова. Цар керда мелдола хIама тIехьашка теттар, тIехьагIа КПСС XX-ча съезде Центральни Комитето оттаьча положенешта духьалбувлар уж. Керттера идеолог Молотов а волаш хиннача фракционни антипартийни группана тIехьагIа цу тайппара юкъебахар Булганин, Первухин, Сабуров, Шепилов.

Нов. Микояна белгалду, группана юкъе хинна фракционераш партийни вахара ленински нормаши социалистически законностьи юхаметтаоттаяра чIоагIа духьала хинна хилар, культ личностах юхедиса зуламера гIулакхаш дIадахара духьала хинна хилар, паччахьалкхена доал делгеи боахама доал делгеи эргадаьккха тоадар, планировани, къаьстта юрта боахаме, эргаяьккха тоаяр, целинни лаьтташ карадерзадари царех пайда эцари, иштта кхыдараши санна долча чакхдаха ха хьакхаьчача а чIоагIа эшача а гIулакхашта духьала хинна хилар.

Сенца кхетаергья консервативно-догматически группо еш хинна духьале? Эггара хьалхагIа из кхетае еза цун членаш марксизмана-ленинизмана хийра йолча культ личностаца органически бувзабенна хиларца, мохк ше дегIабара кердача этапа чу — шерра коммунизм хьалъяра хана чу боалаш хилар, дунен социалистически лагерь адамаш дегIадахкара доминирующи фактор хулаш йоагIаш хилари, хIаьта дунен халкъашта юкъерча гIулакхашка хоадамбеш бола лоархIам империалистически лагергара дIабаьнна хилари цар ца кхетадарца. Молотова даь доккхий теоретически политически гIалаташ хьахьокхаш дола дуккха масалаш кхувлаш дувц из нов. Микояна.

Барт вIашагIкхеташ боацашехьа а, йоах дIахо нов. Микояна, е Молотова а е фракционерий группацарча кхычо а къаьстта шоай никъ бувцаш къамаьл данзар XX-ча съезде. Цар ЦК никъ харц а банзар массанеца цхьана голосовани а йир. Партийни политика керттерча дешай хьакъехьа тхоай барт вIашагIкхийттаб аьнна хийттадар тхона. Цхьабакъда, тIехьагIа дIа уйла йича из цунна вIалла аьттехьа а хиннадацар. Фарисейски позици хиннай съезде Молотовеи кхычари лаьцар. Съезд йистеяьлар, хIаьта барт вIашагIа ца кхеташ бисар. Шу совгIа ха яьлар Центральни Комитете ира къовсам латташ.

1957 шера июнь бетта хиннача ЦК Пленуме фракционни группа идейно йохаярах дувц дIахо нов. Микояна. Ораторо белгалдоакхх, консервативнодогматически группана духьалра къовсам, культ личности йолча хана еш хиннача тайпара, паччахьалкхен репрессеш ца а еш, парте чухьарча демократе методащца лоаттабаьб. Нагахьа санна антипартийни группа котъяьнна хиннаяларе, партена цIаккха йицлургйоацача методащца чIир лехаргьяр антипартийни группо XX-ча съезда дукхагIа тIехьа мел хиннарашцара.

Антипартийни группа идейно йоха ца а еш, XX-ча съезда решенеш чакхъяха а вай мехка сий лакхдаь, цун низ чIоагIбаь, дунен халкъашта юкъе сий даьккха, коммунизм аьттонца хьалъелга Iалашдаь дола доккхий толамаш даха а йиш яцар вайга, йоах нов. Микояна. Котъяьлар ленински новаторски уйлеи принципиальностьи, котбаьлар ленински никъ, новкъост Н. С. Хрущев керте латта ЦК ленински руководство.

Ший къамаьлацара дикка йоккха моттиг парте кердача Программана хетаю нов. Микояна. Программа хувца аьнна яь решени, йоах цо, XVIII-ча съезде тIаийца яр. Вайна халахета хIама дац цу хана программа кийчъяь ца хинна а хIанз XXII-ча съезде вай керда Программа ювцаш а. Иззамо Iилманца лард елла Программа йолалургьяцар партега, нагахьа санна культ личности цо дIаяьккхаецаре, парте чухьарча вахара ленински нормаш юхаоттаяьецаре, нагахьа санна коммунизм хьалъяра наькъаш цо творчески белгалдаьдецаре. Нов. Микояна белгалду, парте керда Программа ялара КПСС XIX-гIа съезд кийча хинна ца хилар, «СССР-ера социализма экономически проблемаш» кердача Программа ларде ювша йиш йоацаш хинна хилар. Тешавеш дола масалаш а кхувлаш, дуккха лоархIамегIара коммунизм хьалъяра проблемаш яшхарца из ший тезис бакъъю нов. Микояна.

Социализма деррига низаш, ерригa коммунистически болхлойи партеш кхотаялар — берригача болама хьалхашкахьа ахара лоархIамегIара фактор я, йоах дIахо А. И. Микояна. Коммунистически болхлойн партеша чIоаггIа мах бир дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламерча вай парте авангарда гIулакха, XX-ча съезда лоархIама. Ший берригача балха тIехь вошал долча партеша ше хьаллоацаш хилар холу вай партена. Новкъа дале а, из ала йиш яц Албански къахьегама парте кулгалхоех. Албански кулгалхоша леладеча гIулакхаша хьахьокх уж интернациональни позицеш тIара а баьнна, национализма наькъ тIа болхаш хилар. Факташа йоах, Албански къахьегама парте харцахьара никъ лаьцаб.

Вахаро хьахьокх, ревизионизма а, догматизма а, нагахьа санна царна тIера вала ца тугаш хилча, тайп-тайпарча оагIорахьара воалавой а шинне а цхьаннахьа воалавеш хилар — марксизмацара- ленинизмацара, социалистически лагерцара, дунен коммунистически боламцара дIаваларга.

XX-ча съездо белгалбаьча вай парте ленински наькъа албански кулгалхой раьза ца хилар кхы а дашха йиш йолаш да Энвер Ходжаси Мехмет Шехуси шоай партена юкъе дуккхача хана денз марксизмаца-ленинизмаца тарьяла йиш йоаца порядкаши методаши юкъекхихьа а хIанз юкъекхухьаш а хиларца. ХIанз Сталина культ духьала а гувсаш, ленинизмаца тардала йиш йоаца гIулакхаш цун цIерца дIакъуладе гIерт албански кулгалхой. Бокъонца кхетаде деза цу тайпарча наькъ тIара валарца мара, коммунистически партей хиланза яргIоацача позицеш тIа оттарца мара Ленина партецара доттагIал, советски халкъацара доттагIал хулалургдоацилга.

Къаьстта чIоагIа терко тIайохийт нов. Микояна Латински Америка мехкашкарча, масала, экономически, социальни, культурни, политически дегIаяра боккха гIа боахаш дIахьалхашкахьа йодача Куберча къамий-кортамукъален болама дешашта. Кеннеде бокъонца тIом дIахьийра Куба яхача зIамигача островага. Неоколониализмо ший батах йоалла пордув хьа а яьккха, хьахьекхар ший бокъонца йола колониально - гIаьрахой юхь. Цхьабакъда, уж ханаш яц хIанзара яраш, господаш империалисташ! ДIадаха революционни Кубана тIера кулгаш! — оал нов. Микояна съезде дакъа лоацараша тIоараш а тохаш. Мадарра аьлча, неоколониализмо цу тайппара кхерам тIатувс Африкаи Азеи дуккхача мехкашта а. Массайола тайпа колониализма формаш дIаяхара тIаберзабаь халкъий къовсам бизза хьаллоац Советски Союзои вокх социалистически мехкашеи.

Ше къамаьл деш нов. Микояна дувц арахьара экономически гIулакхаш а чулоацаш йолча машарца дахара принципах. Цо йоах, Советски Союзаца а вокх социалистически мехкашца а вIаши гIойле йола торговли дегIакхувла доладеннад капиталистически мехкаш, гаьна е ганза цу наькъ тIа яргья США а. Вай арахьара торговлии экономически бувзамий кхыйола формаши дIахо а дегIаухаргья. Советски экономисташа даьча лоархIамех, СССР арахьара торговли 20 шера чухь диазза а кхы дукхагIа а шеръяла йиш йолаш я.

Машаре дахар — из, дIахо, хьинаре а цхьа уйла йолаш а тIема кхерама деррига кхуврчаш дIадахара тIехьа, эггара чIоагIагIа йола тIема кхерам боалла вIашдухьаленаш дIаяхара тIехьа лоаттабу къовсам, массане а герз дIадаккхара тIехьа лоаттабу къовсам. Вай деношкара чIоагIеи бIаьхеи машар Iалашбара юкъера эггара чIоагIагIа йолча духьаленех цаI я германски машара договор ца хилар. Нагахьа санна малхбузехьарча державай германски шин паччахьалкхенца машара договор де безам боацилгах вай тийша доале, из тайпа договор ГДР-ца данза даргдац вай, хIаьта из дуненахь хиланза даргдоаца, машара наькъаца гIулакх лер тIа доаккхилга кхоачашдара вайна новкъарле е могаргдолаш низ а бац.

Цунца дувзаденна А. И. Микояна дагадохийт дукха ха йоаццаш Советски Союза партийно-правительственни делегаци ГДР-е яха хиларах. Немецки халкъаца шийццеи цун хьалхле лелаеча деятелашцеи гIулакхаш леладаро дика тешавеш хьахьокх, германски лаьттан цу даькъ тIа машар, къахьегам, социализм чIоагIъенна хилар, цига мелдолча хIаманна милитаризми реваншизми гоама хилар.

Ше къамаьл даь йистевоаллаш А. И. Микояна бувц сийлахьвоккхача Ленина кхеьча большевистски парте сий дола никъ. Из вIашагIъеллача хана денз 63 шу дIадаьннад. Тахан Ленина байракхаца деррига халкъ оарцагIдаьккхад парте коммунистически общество хьалъяра. Коммунизма бовхьашта гаргга кхаьча бода никъ сийрдабоах вайна кердача Программо. Коммунизмагахьа лестад исторе къулба!

Тамашийна хозача хана дах вай, иштта дIадоладу ший къамаьл Эстоне Коммунистически парте Центральни Комитета хьалхарча секретара нов. **И. Г. Кэбина.** Цо йоах, марксизмаленинизма сийлахь-йоккха котало яьккхача хьалашка вIашагIкхийттай КПСС XXII-гIа съезд. Программа проекта тIа а Н. С. Хрущева съезде яьча докладаш тIа а теоретически чIоагIIа кIоарга, массе оагIорахьара яьшхай адамий общество дегIаяра хIанзара исторически этап, хьахьекхай из дегIайоагIаргйола перспективаш. Цу документаш тIа геттара дика къоасталуш а тешавеш а хьахьекхад, цхьан хана призрак мара ца хинна коммунизм хIанзара лоархIамера бола низ, лаьттан букъ тIарча дуккхача моттигашка хьалъеш латта общество хинна хилар.

Нов. Кэбина белгалду, КПСС Программа проект Эстонски ССР коммунисташа, берригача къахьегамхоша массава раьза а волаш къоабалъяь хилар. Хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдулаpгдолаш хиларах шеко йолаш вац дог цIенача къахьегамхоех цхьаккха а. Коммунизм хьалъелга хIанз — вай воай практически декхар.

КПСС XX-чеи XXI-чеи съездий решенеш кхоачашъеш КПСС ЦК-аси новкъост Н. С. Хрущев керте латтача цун Президиумои баь боккха болх ше бувцаш ораторо къаьстта белгалдаьккхар культ личностии цох юхедиса зуламера гIулакхаши дIадахара тIаберзабаь КПСС XX-ча съезда ленински никъ чакхбаккхар партенеи халкъаи чIоагIа лоархIам болаш хилар.

ВорхI шера плана заданеш дIадахача 2 шераи 9 беттаи кхоачаш а тIехкхоачаш а еш хиларо къахьегамхой сакхетам чу чIоаггIа тешам боссабаьб семилетка ханал хьалха кхоачашъеш хиларах, укх гарггарча ткъаь шера оттаяь Iалаьмате йоккхий планаш а цу тайппара кхоачашъергхиларах, оттаяьча ханна вай мехка коммунизма материально-технически база хьалъергхиларах.

Ораторо йоах, еза-йоккхача промышленноста лоархIамегIара доакъош — энергетически, сланцево-химически, машинаш ю, прибораш ю, гIишлой материалий промышленность — Эстоне а дика дегIаух. Сихха дегIаух яйгачеи кхачани промышленноста доакъош. ХьалхагIе а даьча лоархIамех, ер шу чакхдоаллаш республикера производства боарам 40 процент лакхлургба, семилетка контрольни цифраша лаьрхIача 30 процента меттел. Из бахьан долаш семилетка контрольни цифрашка 1962 шера яккха лаьрхIача промышленни продукце боарамга 1961 шера кхоачаргда. Дулх даккхара семилетка диъ шера кхоачашъе аьнна шоашта хьалхашка декхар оттадаьд республика юрта боахама болхлоша. Тешшаме ала йиш я, йоах нов. Кэбина, из дош цар кхоачашдергда, аьнна.

Республике социализм хьалъеш доккхий толамаш даха йиш хиннай йохаргйоацача ленински нийсхон, вIаши новкъостал дара, пролетарски интернационализма принципа ларда тIа вIашагIкхийттача вошал долча Советски Союза халкъий сийлахь-боккхача дезала юкъе тхо дахаш хилар бахьан долаш. ХIанз республика промышленносто дуккха дукхагIа хьаю продукци, тIом хьалехьа еш хинначул. ТIом хьалехьа доаккхаш хинначул дукхагIа доакхх республика юрта боахамо дулх, шура, фуаш, коартолаш, баьца дааpаш.

Эстоне къахьегамхоша, берригача коммунисташа, йоах нов. Кэбина, юххера ше къамаьл даь йистевоалаш, къоабалбу КПСС XX-чеи XXI-чеи съездий решенеш чурча а арахьарча а политике кхоачашъеш новкъост Н. С. Хрущев керте латтача КПСС ленински Центральни Комитето баь болх. Вай социалистически паччахьалкхен низ чIоагIбара де мел дезар де кийча ба уж.

Трибуна тIа — Германе Социалистически едини парте ЦК хьалхара секретарь нов. **Вальтер Ульбрихт.**

Германе Социалистически едини парте Центральни Комитето а Германски Демократически Республика къахьегамхоша а тIадиллараx оаха эггара дезагIа дола, дег тIара, вежарий дIайха моаршал лу Шуга, КПСС XXII-ча съезда делегаташка, ерригача сий долча Ленина партега, Советски Союза дерригача халкъашка, аьлар Вальтер Ульбрихта.

Оаха цIенача дег тIара даькъала дувц советски халкъ коммунизм хьалъеш даьхача доккхийча толамашца. Тахан массанена а хов, марксистсколенински хьехам творчески чакхбахарахи дегIакхувлараxи даьнна беркат из долга, Iилмаи техникаи даькъе шийна нийсса кхы доацаш къахьегама хьинар айдаларахи хургдар гуш, хьалхашка оттадаь декхар долаш баьча балхахи даьнна беркат из долга.

Нов. Ульбрихта аьлар, XXII-ча съездо керда корта хьабеллаpгба Советски Союза исторе чухь, дунен халкъашта юкъерча болхлой болама, дерригача адамий исторе чухь. Дунен халкъашта юкъерча болхлой болама а дерригача халкъашта а цо лургья дегаш урауттадеш, Iилманца лард елла йола коммунистически общественни строй хьалъяреи дегIайоалаяреи программа. ХIаьта цу сийлахь-йоккхача исторически событе дакъа лоацаш долча вай массане а кура ала йиш хургья: тхо цун тешаш да! аьнна.

Коммунистически болхлойи партей исторически декхараш кхоачашдара эш, йоах оратора, цар мугIараш цхьоагIо йолаши кхотаденнеи хулга. Вальтер Ульбрихта харцахьа лоархI коммунистически болхлойи партей Заявлени а Варшавски Договора юкъе дакъа лоацаш хиннача паччахьалкхенаше цхьана яь решенеш а йохаяьча Албански къахьегама парте кулгалхой гIулакхаш. Тхо массе оагIорахьара раьза да отчетни доклада тIа новкъоста Н. С. Хрущева аьнначоа, хIаьта антисоветски пропаганда сацийтанза, а Варшавски Договора юкъе дакъа лоацаш хиннача паччахьалкхенаша яьча решенешта духьалдаьха гIулакхаш дIадаханза а дарг ца хилар Албански къахьегама парте кулгалхошка дIаала безам а бар тха.

ДIахо В. Ульбрихта йоах, тахан Европана эггара боккхагIа бола тIема кхерам Малхбузен Германегахьара ба. Малхбузен Берлин шоллагIа йола Сараево хилар кхерам болаш я. Цудухьа ГДР-а хьалхашка, социалистически лагера хьалхашка а дерригача дунен тIа мелдолча машар безаш долча низашта а хьалхашка доккха исторически декхар латт — кхоалагIа дунен тIом хьоабе могаргдоацаш германски милитаристий планаш йохаелга. Германеца машара договор делга тIехьатетта йиш йоаца декхар да.

ГДР-е социализм хьалъяра духьала, Советски Союзаи вокх социалистически мехкаштеи духьала американски империалисташеи Малхбузен Германе милитаристски гIозарашеи сихбаь къовсам лоаттабелга хьахьокхаш йола факташ йоалаю оратора. США империалисташеи малхбузенгермански реваншисташеи, цар шоай хоамашкара гуш мадарра, Малхбузен Берлина территорера ГДР-аи вокх социалистически паччахьалкхенаштеи духьалбеча подрывной балха финансировани ярга хIара шера дIаухийт йиъ миллиард марка ахча. Из империалистически юкъегIертар мегаргдоацаш лоархI тха халкъо, аьлар Вальтер Ульбрихта. Оаха ях, ерригача паччахьалкхений суверенитета санна ВIашагIкхийттача Къамий Организаце Уставага хьежжа ГДР-а суверенитет а лархIа.

СихагIа машара договор дайта гIерт Германски Демократически Республика, йоах Вальтер Ульбрихта. Тхо раьза да германски шин паччахьалкхенах цхьаннега а атомни герз ца кхачараи из хьаде бокъо ца хилараи. Тхо раьза да шинна а германски паччахьалкхенгара деррига герз цIендаь дIадаккхара. Тхо — НАТО-неи Варшавски договора юкъе дакъа лоацаш хиннача паччахьалкхенаштеи юкъе дIа-юха тIом ца хьоабара хьакъехьа пакт яра тIехьа да. Тхо — шаккха германски паччахьалкхе ООН-а членалла дIаэцара тIехьа да.

Оаха цхьаккха тайпа низаш кходергдац, аьлар нов. В. Ульбрихта, Германски Демократически Республика — машареи социализмаи тешаме чIоагIале — дIахо а чIоагIъяра.

Съезда делегаташеи хьашашеи чIоаггIа тIоараш а тохаш Вальтер Ульбрихта съезда Президиумага дIалу Германе Социалистически едини парте Центральни Комитето моаршал луш яйта послани.

Съездага моаршал хоатт Итальянски коммунистически парте генеральни секретара **нов. Пальмиро Тольятте.** Ший йоккхача кIоаргга чулоацам болча доклада тIа, йоах цо, новкъоста Никита Сергеевич Хрущева дуккхаза а белгалдаьхар КПСС XX-ча съезда решенеш шун партена боккха исторически лоархIам болаш хинна хилар. Кхы кIезига лоархIам болаш хиланзар уж решенеш берригача дунен халкъашта юкъерча болхлой болама, къаьстта а тха партена.

КПСС XX-ча съездо юхаоттаяь демократически централизма принципаши дунен халкъашта юкъера пролетарски бартцхьоагIон принципаши Албански къахьегама парте толхаярах цун кулгалхошта яь критика оаха йизза къоабалъю.

Культ личноста хоадам болаш яьча критико, тIом ца хилийтара йолча тороний хьакъехьарча, тайп-тайпарча мехкашка социализм хьалъяра тIехьа лоаттабеча къовсама формай а кхычар а хьакъехьарча деша XX-ча съездо хьакхайкаьча кердача теоретически положенеша новкъостал дир догматически уйлаштеи оппортунистически инерценеи хоадам беш хIама тоха, новкъостал дир вайна нийсача марксистско-ленински политика лардаш кIоаргъе а дикагIа кхетае а, городерчеи юртарчеи къахьегама адамашцара вай бувзамаш шердеи чIоагIдеи йиш хилийта йолча вай парти эргаяккхареи чIоагIъяреи процессана никъ хьабийлар. Цу дерригача хIамаша керда хьалаш хилийтар экономически политически къовсаме болхлойи дуккхача адамийи барт-цхьоагIо хилийтара!

Йоккхача промышленни монополеша беча низа болхлой классои къахьегача ахархошеи жоп делар чIоаггIа къовсам айбарца. 1960 шера 29 миллион балха денга кхоачаш йIаьхлуш хилар забастовкаш, хIаьта 1961 шера январь беттагара сентябрь беттага кхаччалца — 49 миллион денга. 1960 шера гучахьа реакционни йола политически группировкаш переворот яра наькъаца демократически парламентски бокъонаш ехкеи дIаяхеи а эггара аьттехьара авторитарни режим оттае а еннача хана, духхьал къахьегама адамаш, къаьстта а болх бу кагирхойи студенташи, чIоаггIа духьалдаларо йохайир уж планаш.

Машарац герз дIадаккхараи тIехьа хIанз тха мехка лоаттабу къовсам шерра баьржа а цхьоагIо йолаш а ба. Машара тIехьа лоаттабу къовсам оаха айхха бувзаболийт фашизмана духьален германски милитаризм юха дийнъяра духьалеи лоаттабеча къовсамца.

Итальянски халкъ цIаккха раьза хургдац германски милитаризм юха дийнъяра духьа кердача, Iовдалча тIема авантюрашта ше юкъедахьара.

Тха парти, йоах Итальянски коммунистически парте генеральни секретара, хьахиннай Октябрьски Социалистически революце маьлха зIанараша сийрдайоахаши цун ало йIоахъеши, сийлахь-воккхача Ленина тIахьехамаши васкеташи кхоачаш а деш. Из тIахьехами уж васкеташи даим тха дегашка латт. ШоллагIа дунен тIом хилалехьа а хинначул тIехьагIа а оаш даьха деррига толамаш, социалистически мехкий лагерь хьахилар, хадданза из лагерь чIоагIъяр — уж цу цхьан ханна тхона а карагIдийнна хIамаши толамаши да. Бокъонца уж да берригача дунен халкъашта юкъерча болхлой болама толамаши цунна карагIдаьннараши.

Шо хьожаш дола а оаш тIаэцаргйола а керда Программа, йоахар дIахо нов. Тольятте, марксистски уйланна ларде дикжа мегаргдолаш документ да. Болхлой а дуккхача адамий а сакхетам чу кхоачача Программо цар дегаш чIоаггIа гIоздоах, тешабу уж, коммунисташа кхайкабу лоархIамегIара проблемаш кхоачашъергйола никъ, моллагIча а эксплуатацех, моллагIча а Iазапахи лоалахи саг мукъаваккхара гIулакха котало Iалашъеш бола эггара бакъахьара никъ хиларах. ХIанзара советски нах меттел, дерригача дунен тIара болхлойи къахьегамхойи дог тийша хила йиш йолаш ба, царга кхоачаргйолаш сийрда кхоане хиларах — демократии социальни прогресси.

Оаха баркал оал шоана, коммунисташта, Советски Союза халкъашта а, Коммунистически парте хьалхленца адамашта дагалатта дика мел дар кхоачашдара гIулакха юкъе оаш эггара лоархIамегIара дакъа лацарах а лоацаш хиларах а. Шо дог тийша хилда, болхлой класса хьалха латтача ерригача отрядий, прогресса дерригача низий, кортамукъале езаш а машар безаш а долча дерригача халкъий тешамереи гIулакхацареи барт-цхьоагIо массаза а шоашца хургхиларах.

Румынски болхлой парте, болхлой класса, дерригача румынски халкъа цIерах съездага моаршал хоатт Румынски болхлой парте Центральни Комитета хьалхарча секретара нов. **Георге Георгеу-Дежа.** Новкъоста Н. С. Хрущева съезда еннача КПСС ЦК отчета тIа, йоах цо, хьахьекхад коммунизм хьалъяра массадолча доакъошка советски халкъо даьха Iалаьмате доккхий толамаш. СССР экономически низ чIоаггIа дегIабар, сихха а массе оагIорахьара а промышленность дегIаахар, юрта боахаме доккхий толамаш дахар, советски Iилманеи техниканеи бIарччача заманна лоархIам бола хIамаш карагIдувлар — цу доллача хIамаша практически бакъду советски халкъа творчески низаш чIоаггIа совдаьхача КПСС XX-чеи XXI-чеи съездий решенеш нийсеи гаьннардар гуши хилар.

Советски Союза Коммунистически парте XXII-гIа съезд

(Йистедоалар. Доладур 1-чен, 2-чен, 3-чен оагIош тIа.)

Советски халкъо йоаха коталонаш бахьан долаш, йоах нов. Г. Георгиу-Дежа, хадданза лакхлу Советски Союзеи ерригача социалистически лагереи сий. Цу коталонаша доккха новкъостал ду дерригача дунен тIарча коммунизмацара безам совбаккхара.

Тха парте, йоах оратора, дерригача дунен тIарча коммунистически болхлойи боламо а санна, чIоаггIа лоархIаши, новкъосташха езаши, сий деши я Советски Союза Коммунистически парти, новкъост Н. С. Хрущев керте латта цун денал дола ленински руководство, КПСС чIоаггIа лоархI советски халкъа хьаштий, коммунизмаи машареи гIулакха духьа цо боккха болх барах, марксизма-ленинизмаи пролетарски интернационализмаи байракх лаккха а лелаеш, вай сийлахь-боккхача хьехама цIенал массе тайпара юстара лелхарехи телхаерехи тIагIертта а машар боацаш а цо лораярах.

Нов. Г. Георгиу-Дежа дIахо дувц КПСС XXII-гIа съезди Советски Союза Коммунистически парте кердача Программа проекти боккха дунен халкъашта юкъера лоархIам болаш хиларах.

ХIанзара советски нах коммунизме бахаргба аьнна массанега тешшаме дIа а кхайкадаь, съезда тIаенача Программа проектон докладашеи халкъашта хьалхашка хьадийлад къахьегамхой материальнии духовнии хьашташ дизза кхоачашделга, машар, адамий кортамукъали иразии шийца дахьаш йолча коммунистически общества Iалальмате доккха сурт.

ХIамаш хьаеш дола низаш дIахо дегIадоаладара оттаяь йоккхий планаш цун экономически низагеи доккхийча кхоачамашкеи диллача Советски Союза дика кхоачашъюлургйолаш я. Боарам боацаш йоккхий я социализми коммунизми толаш хиларо, дог ураэтта коммунизм хьалъеш доаллача советски халкъа сакхетам лакха хиларо Iалашъеш йола прогресса торонаш.

XXII съезде дакъа лоацаш вошал долча 80 парте викалаш хиларо кхы цIаькха а хьахьокх цIаккха а эшаргйоацача марксизма-ленинизма байракха кIал кхотабенна коммунистически болам хилар.

Албански къахьегама парте кулгалхоша укх тIеххьарча хана лаьца никъ коммунистически болхлойи ерригача партеех доаллача интернационализман гIулакха духьал бодаш хилар дувц дIахо нов. Георгиу-Дежа. Цу документашта кIалха шоай кулгаш латташехьа а, 1957-ча а 1960-ча а шерашка хиннача совещаней документаш тIа хьахьекха болча коммунистически болама юкъерча наькъ тIара бувла баьннаб Албански къахьегама парте кулгалхой. Цу позицех зе доал социалистически лагера барт-цхьоагIонна а, албански халкъа хьашташта а, Албане социализм хьалъяра а.

Къовсамера дешаш переговорий наькъаца къоастадара хьега къаи империалисташа хьувзадеча гIулакхашта духьалара фелал мел ца йолийталгеи цхьана тар а деш йола Советски Союза а социалистически кхыча мехкий а машар беза арахьара политика ювц дIахо Румынски болхлой парте ЦК хьалхарча секретара.

Румынски болхлой партена, Румынски Халкъа Республика болхлой классана, тха дерригача халкъа даггара лов, йоах ший къамаьл чакхдоаллаш нов. Г. Георгиу-Дежа, керда Программа — коммунизм котъялара Iалальмате йоккха программа кхоачашъяра тIехь турпалча советски халкъа а, цун доккха хьаькъал долча кулгалхочун — Советски Союза Коммунистически парте а йизза каялар.

Венгерски социалистически болхлой партегара, дерригача венгерски халкъагара Советски Союза Коммунистически парте XXII съездага, сийлахь-доккхача советски халкъага дег тIара дIайха моаршал делар ВСРП Центральни Комитета хьалхарча секретара нов. **Янош Кадара.** Тхо тийша да, йоах цо, мах баь варгвоацаш боккха лоархIам бола КПСС XX съезда никъ XXII съездо бакъбеш а хадданза дIахо хьош а хиларо дунен тIарча берригача коммунистически болама кхы тIа а Iалальмате боккха низ лургхилрах. Алхха советски халкъа вахара йийла ца Iеш, ерригача социалистически лагера а толамий керда этап хьайийлар XX съездо.

Вай лоаттабеча къовсаме толам балара Iалальмате боккха лоархIам болаш массе хана хила а хиннад хург а да коммунистически партеш шоашта чухь барт-цхьоагIо йолаш а, дерригача дунен тIарча коммунистически болама мугIараш интернациональни кхотаденна а хилар, аьлар нов. Я. Кадара. Марксизма-ленинизма идейяй ларда тIа мара дегIадоагIаргдац вай партеш шоашта чухь барт-цхьоагIо йолаши дерригача дунен тIа кхотаденнеи хулга. Нагахьа санна, хIанз укх сахьате дунен тIара коммунистически болама а социалистически лагера халкъий а барт-цхьоагIои, уж шоайла кхотаденна хилари, цIаккха ца хиннача тайпара чIоагIа а да, массаза чIоагIлуш хьа а доагIа, аьнна, вайга тахан ала йиш яле, — хIаьта из бокъонца ишта а да, — из хиннад эггара хьалха, нов. Н. С. Хрущев керте латташ йола Советски Союза Коммунистически парти къонахчал долаш, ма эшша сабар долаш, цхьабакъда, принципиальни дешашта цIаккха а тIехьашка ца йоалаш, марксизма-ленинизма цIенал лораеш хиларах.

ХIанззехьа а берригача халкъа боахаме социалистически производственни отношенеш боарам боацаш тIехйола Венгерски Халкъа Республика дегIаяр дийцар нов. Я. Кадара. Халача хана венгерски халкъа цар даь новкъостал бахьан долаш даггара баркал оал оаха тхоай советски вежараштa, аьлар цо. Контрреволюци йоха а яь, венгерски халкъ социализм хьалъяра новкъа чIоагIеи бIубеннеи тахан хьалхашкахьа додаш хилара хоадам боллаш лоархIаме хиннар из новкъостал дар.

Шийна тIехьа советски халкъ а долаш, шек ца йоалаш цхьанна хIаманга юхатохалургйоацаши Маркса — Энгельса — Ленина белгалбаьча новкъа хьалхашкахьа йодача Советски Союза Коммунистически партеца цхьана строе да тхо, йоах дIахо оратора. Даиман советско-венгерски доттагIал чIоагIде, вай партийни а паччахьалкхен а гIулакхашка, вахара массе а даькъе цIаккха а дохаргдоацаш из хилийта хоадам боллаш кийча хиларал цIенагIа, дикагIа, тоам болашагIа хIама дац хIанз венгерски халкъа хьашташта де. Тхо чIоагIа тийша да ший парте керда Программа советски халкъо кхоачашъергхиларах, исторически лоацдача хана адамий идеал кхоачаш а яь, кердача дунен чу — коммунизма дунен чу из даргхиларах.

ВIаши гIулакхаш а леладеш маьрша дахилга Iалашдара, массане а дерригa а герз дIадаккхара, тIемаш а герзаш а доацаш дола дуне хьадара тIаерзаяь йолча Советски Союза Коммунистически парте Программо, йоах нов. Я. Кадара ший къамаьл чакхдоаллаш, ураоттадергда дерригача лаьттарча халкъий дегаш. Уж гIулакхаш кхоачашхулга — шоай къахьегамца бахаш, шоай халкъаши шоай гаргара нахи безаш болча берригача наха дагадоаллар да.

* * *

Съезда делегаташеи хьашашеи геттара безаме тIаийбу вошал долча марксистско-ленински партей викалаш. Цар деча къамаьлаша кхы цIаькха а къаьгга дика хьахьокх вай ханарча лоархIамерча проблемай беча маьха бизза цхьа барт хилар, цох гучадоал дерригача дунен коммунистически боламе низ бола барт-цхьоагIо хилар.

21-ча октябре съезд дIахо ший болх беш хилар.

Къамаьл ду КПСС ЦК-а секретара нов. **М. А. Суслова.**

XXII-гIа съезд вай парте, мехка исторе чу, дерригача дунен тIарча болхлой класса мукъаяла лоаттабеча къовсама исторе чу гIоргья сийлахь-йоккха событи а йолаш, йоах цо. Де доагIаш доккхал а деш итогаш ю вай XX-гIа съезд хинначул тIехьагIа парте, халкъо баьча боккхача а сий долча а наькъа.

Советски социалистически паччахьалкхе кхы а чIоагIагIа лакхъеннай социальни, экономически, технически, Iилма, культурни хьакъехьа. Социализмо тIа-тIа чIоагIагIа тешавеш хьахьокх ше Iалальмате толашагIа хилар. Социальни шин система лоаттаеча яхье къаьнара дуне социализмана хьалхара моттиг дIаяланза далац, вай хана цаI мара йоаца нийсхони прогрессивнии общественни система из хиларга хьежжа.

ЦIаккха ца хиннача тайпара лакхбеннаб Советски Союза лоархIам дунен халкъий арене. Кердача тIема кхерама духьал, колониализманеи империализманеи духьал, тайп-тайпара общественни строй йола паччахьалкхенаш машаре яхара тIехьа партеи Советски правительстваи чIоаггIа а хадданза а лоаттабеча къовсамо, шоай къамаш мукъадаьхача а мукъадаха гIертача а халкъашта дог цIена деча новкъостало, дIахо а дунен тIа социалистически доттагIал чIоагIдара хадданза йоакхо еш хиларо Iалальмате чIоагIа сий дайт вай мехка дунен массе а даькъ тIа бахача бIаьш миллионаш болча нахага. Марксизма-ленинизма сийлахь-боккхача хьехама вай Коммунистически парти чIоагIа тешаме хиларах карагIдаьннад из вайна эггара хьалха. Ший XX-ча съезда исторически решенещца хьалхле а лелаеш, парте чIоаггIа а бIубенна а дIакхихьай чура а арара а ленински политика.

XX-гIа съезд хинначул тIехьагIарча хьалхарча шерашка партена нийсъелар ше ленински новкъара яккха, культ личности йолча ханага парти юхайига гIерташ Молотова, Кагановича, Маленкова, Ворошилова, Булганина, кхыбарий антипартийни группо ю чIоагIа духьале. Халкъах дIакъаьстача фракционерий цу гоамача группо чIоаггIа духьале йора боккха лоархIам бола а дерригача халкъо чIоагIа могадаь а дола баьх дола лаьтташ карадерзадар, промышленностаи гIишлош хьалъяраи хьалхле лелаелга эргадаккхар, партена чура демократи йоаржаяр, революционни законаш юхаметтаоттадар санна а кхыдола а гIулакхаш чакхдахара. Цу группана юкъера дуккха бараш шоаш бехке ба культ личности йолча хана цIенача коммунисташта духьал дуккха репрессеш ярах.

Арахьарча политика хьакъехьа антипартийни группо, къаьстта Молотова, массе тайпара, духьале йора тайп-тайпара общественни строй йола паччахьалкхенаш машаре яхара принципаш чакхйоахаш Центральни Комитето лоаттаеча курсана.

Фракционни балхо цIенхаштта зе де тарлургдар партена а мехка а. Парте идейни йоха а яь, юстара кхессар кIезигал йоалла оппозиционерий группилг. Вахаро хьахьекхар цар гIулакх бокъонца дохар.

Партийни вахара ленински нормаши партийни хьалхле коллективно лелаяра принципаши юхаметта а оттаяь, вай парти ях хIанз хьинар долча дизза додача творчески вахарца, болхлой классанеи, колхозни ахархошеи, интеллигенценеи юкъерча дикагIа болча наьха керда низ хадданза чIоаггIача тоатолах чубоагIаш хьал а юз.

Нов. Суслова белгалдоаккх, Советски Союза Коммунистически парти кхы а чIоагIагIеи йохаргйоацеи когорта хинна, воккха ленинец, вай парте воккха деятель Н. С. Хрущев керте латтача ший ленински Центральни Комитета айхха гонахьа кхотаенна, советски халкъа кхы а гаргагIеи дукха езашагIеи хинна XXII-ча съездага ена хилар.

Центральни Комитето хьалхашка ена Программа проект хIанзарча заман сийлахь-доккха политически теоретически документ да, йоах дIахо М. А. Суслова.

Проекта тIа теоретически дувц цхьаннена а довзанза дола социализмагара коммунизмага довлара наькъаш, дIахо а дегIадоаладаьд марксистско-ленински теоре лоархIам бола дешаш, массе оагIорахьара йола коммунизма характеристика еннай, цун материально-техническа база, общественни гIулакхаш мишта хургда, коммунизма саг мишта хургва хьахьекхад.

Гой, цудухьа ала дизза бахьан а долаш ала йиш я вай, йоах дIахо нов. Суслова, вай парте керда Программа марксистско-ленински Iилма жовхьара юкъе дода Iалальмате доккха дакъа да, аьнна, вай партена, цун новкъост Н. С. Хрущев керте латтача Центральни Комитета карагIдаьнна Iилма хьисапе дола доккха хIама да, аьнна.

Советски халкъо чIоаггIа раьза долаш могаю Программа проект, шоай вахара а къовсама а цаI мара йоаца нийса Программа лерхI цох, из кхоачашъяра долла хIама дергда а йоах.

Доазол дехьарча мехкий коммунистически болхлойи парteшта дог хьалъайдеш бола хьаст а лоаттабеча къовсаме йола чIоагIало а я вай керда Программа. Вайна, советски коммунисташта, цунца гу марксизма-ленинизма принципий кIийлен тIа дерригача мехкашкара коммунисташ идейни кхотабалар, совещанешка цхьана тIаийцача документашта — 1957 шера Декларацеeнеи 1960 шера Заявленеnеи уж тешаме хилар.

Керда Программа чIоагIа раьза хинна тIаийцар капиталистически мехкашкарча къахьегамхоша а колониальни низIоткъама кIалхара даьннача е кортамукъал бахьан къовсам лоаттабеча халкъаша а.

Вай Программа проект дерригача мехкашкарча къахьегамхоша иштта чIоагIа могаеча хьалашка шийна теркам тIабохийташ факт я, йоах нов. Суслова, вай парте Программа проект бIарчча йоацаши толхаьи Албане араяккхар. Цунца хьадаьд дуккхача принципиальни дешай хьакъехьа КПСС позици харцахьа кхетаелга. Из доттагIалца тарлуш йоаца албански кулгалхой акт ший бахьан доацаш яц. Советски Союзацеи кхыча социалистически мехкащцеи доттагIал лоаттаде яхаш бола нах гIулакха тIара дIабоахаш, царна репрессеш еш долча хьала тIа дIакхьчад хIанз Албанера гIулакх.

Из гIулакх иштта латташехьа а албански кулгалхоша эхь ца хеташ дувц доттагIалах, албански халкъа Советски Союзацеи вай партецеи йолча дикача уйлаех пайда а эцаш.

ХIанз а письмо дайтад Албански къахьегама парте Центральни Комитета кулгалхоша. Шоашта дагадоацачохи аьл-дитт хьакъердадарахи дизза да из письмо. Албански къахьегама парте кулгалхошка ала мукъа ба сона, йоах нов. Суслова, доттагIал мичад а шоай дагадоацар мичад а дика хов тхона. Советски Союза Коммунистически партецарча, советски халкъацарча доттагIлен лардаш йоха а еш, вай ханарча кертерча дешай хьакъехьа вежарашха йолча партешта шоаш духьал а боахаш, шоай мехка социализм хьалъяра гIулакха шоаш мел доккха зе ду кхетадой-теш Албане кулгалхоша. Албански къахьегама парте кулгалхоша лаьца позици коммунисташта — интернационалисташта дагабоаллам ца беш йиса йиш яц.

Оратора дIахо дувц моастагIал долча гIозараша мишта тIаийцар Программа проект. Программана духьал во дараш дувцара, критика ю яхача куцах жульнически фальсификаци лелаяра даькъе де дезаш хIама дитадац империалистически мехкашка. Из иштта дале а вай моастагIех дуккхабараш Программа кхоачашъюлургхилара мукIарло динза болаш а шийна уйла тIаозаш болча цун сийлахь-боккхача низо кхерабаь а ба.

Нов. Суслов дIахо дувца воалалу коммунистически общества сага кхетам балара, парте идеологически балха дешаш.

Марксизма-ленинизма лерггйоацача идеяй прапаганда яр, уж творчески дегIайоалаяри кхоачашъяри, буржуазни идеологех долаш гуча мел дувларащца хадданза къовсам лоаттабар парте идеологически балха керттера декхар да. КПСС XX-гIа съезд хинначул тIехьагIа идеологически болх, де лаьрхIар дикагIа чакхдоаккхаш а дикагIа а бу, миллионаш советски нах чулаьцаб цо, вахарцара бувзамаш чIоагIдаьд.

Итташ миллионаш болча советски наха, коммунисташа, парте боацача наха, политически дешар Iомаду. Духхьал партийни дешара системе дешаш 19 миллион совгIа саг вар дIадахача шера. Партийни дешар, лекционни пропаганда, агитационно-массови болх, радио тIа-тIа шерагIа ярж.

Партийни организацеш декхарийла я идеологически балха идейни боарам лакхбара кхы а чIоагIагIа йоакхо е, ерригача ший звеношка а формашка а из болх хадданза вахарца, парте политикаца, коммунизм хьалъяра практикаца бувзабенна хургболаш а берригa тайпа нах цо ший влиянеца чулоацаргболаш а хIама де гIерта. Парте агитационнии пропагандистскии балха юкъе керте латта деза хIанз парте XXII съезда решенеш, керда Программа, новкъоста Н. С. Хрущева докладаш къахьегамхошта дIайовзийтара декхар, хIара советски саг уж исторически документаш кIоарггга довзарца кийчвенна хургволаш.

Керда саг хьахилийтара сий долча гIулакха тIехь вай парте лоархIам бола герз а хиннад, хIанз долаш а да советски литературеи искусствои. «...Барстарах согатлучеи хало озачеи лакхерча итташ эзараштa доацаш, мехка тIум, цун низ, цун кхоане шоаш йолча миллионаши итташ миллионаши болча къахьегамхошта гIулакх дергдолча» литературахи искусствахи хьийгаьв В. И. Ленин ах бIаь шу хьалха. Духхьал иштта дола литература, иштта йола искусство дегIайоагIа вай мехка. Боккха низ а хинна дIаайттад уж. Парте тIахьех советски литератураи искусстваи деятелаш вахарцара, халкъацара бувзам чIоагIбе, советски вахара дуккха тайпа куцаш нийса хьахьокха, вай общества дIахьалхашка беча наькъа духьале еш дар мадарра гучадаккха.

Нов. Суслова йоах, хIанз а кIезига арадувлац вайцига чулоацам боаца а хIаманна пайдана доаца а книжкаш, идеяш йоаца а кIезига художественни дола а сурташ, советски искусства маяххара йоаца фильмаш.

КъаьггагIа а дикагIа дег чу вужаргволаш а вай заман турпал, доккха са а ала санна доага дог а дола саг, коммунизм хьалъер хьахьокхара художника кIоаргга довза деза халкъа вахар, даим халкъацеи цун авангардаца — Коммунистически партецеи цхьана хила веза.

Шоай доккхий хиларга диллача кердача Программа тIа оттадаьча де лерхIарашеи декхарашеи адамий уйлаш цецйоах. Цхьабакъда, вай Программа йизза кхоачашъюлургйолаш а я, парте хьалхара ши программа санна толамца кхоачаш а ергья, йоах М. А. Суслова.

БIаьш миллионаш бола нах ба вай парте съездага хьожаш. Съезда решенеша, парте кердача Программо советски халкъа, социализм еш доахкача халкъий творчески хьинар Iалальмате чIоагIа айдергда, машара, демократе, къамаш мукъадахара, социализма гIулакх котдаккхара тIехьа къовсам лоаттабеча берригача наьха дегаш боккхача тешама цIерца лотадергда.

Вай бIаьшере коммунизм Iалальмате чIоагIа котйоала бIаьшере я. Советски халкъо херджача новкъа долх хIанз Европаи Азеи дуккха халкъаш. Дунен тIарча дерригача мехкий, ерригача континентий халкъаш цу новкъа гIоргдола ха гаьна яц. Адамаша коммунизмага хьоча болама новкъарле е гIерташ империалисташеи цар халхарошеи леладерех хIама хургдац. Из болам эшаргболаш бац. Коммунизм дерригача адамий кхоанара ди да!

Дош лу СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела нов. **А. Н. Косыгина.**

Центральни Комитета отчета тIа, йоах нов. Косыгина, Советски паччахьалкхен вахарерча эггара лоархIамерча юкъагIа Коммунистически парте хьалхленца советски халкъо лоаттабаьча турпалерча къовсамеи баьча балхеи итогаш яьй. Партийни вахара ленински нормаши кулгалдара ленински принципаши парте юхаметтаоттаяро, культ личностах юхедиса зуламера гIулакхаш цIендаь дIададахаро цIаккха ца хиннача тайпара чIоагIа айдир бокъонца истори хьакхоллаш долча вай халкъа творчески инициативеи хьинари, сий долча а доккхийча а гIулакхашта миллионаш болча наьха дегаш ураоттадир.

Общественни, политически, боахама, культурни вахаре парте доккхий гIулакхаш чакхдахаро Iалашдир хIамаш хьаеш дола низаш сихха дегIадоагIилга, дIахо а вай паччахьалкхен оборонни низ чIоагIбелгеи советски наьха вахара хьал лакхделгеи. Iалальмате йоккхий коталонаш яьхай советски Iилмо. Iилмаи техникаи дуккхача доакъошка дунен тIа хьалхара моттиг лоац вай мехко.

Вай парте мугIараш чIоагIдараи кхотадараи боккхача лоархIаме хилар, йоах дIахо нов. Косыгина, парти культ личноста къаьнарча наькъ тIа юха йига, хьалхле лелаю парте тIум партехи халкъахи дIахоадае гIийрта Молотова, Кагановича, Маленкова, Ворошилова, Булганина, Первухина, Сабурова, Шепилова антипартийни фракционни группа йохаяр.

Антипартийни группа хьакъехьа воай съезде вай дувцац, йоах оратора, из хIанз цхьа низ болаш а е парте балха кхераме а ма йий, аьнна. Вай парти цIаккха ца хиннача тайпара низ болаш а цхьоагIо йолаш а я. Парти барт болаш а тешаме ленинец Никита Сергеевич Хрущев керте латтача ший ЦК-ана гонахьа кхотаенна а я. Цхьабакъда, вай из ду культ личносто мича кхоачаву, антипартийни группо партенеи паччахьалкхеннеи мелла доккха зе де мегар цIаькха а партегеи халкъагеи дIахьокхар духьа. Исторе урокаш цIаккха йиц ца ялийта гIерт вай. Вай партена, вай обществана юкъе культ личноста моттиг ца хилийтар духьа, цун зIыргаши овлаши цIендаь дIададахар духьа воай тарлур де а деза, дерг а да вай.

Партийни вахара ленински нормаш Албански къахьегама парте кулгалхоша толхаяр ше дувцаш, нов. Косыгина йоах, ше массе оагIорахьара раьза ва съезда делегаташеи вошал долча коммунистически болхлойи партей викалашеи Албански къахьегама парте гIулакхашка эттача хьала хьакъехьа баьча маьха а Албански къахьегама парте кулгалхошта яьча нийсача критикана а.

Перспектива а йолаш, бахеи болх беи Iемаб советски нах. Сихха балхаш де а шерра гIишлош хьалъе а Iемаб уж. Цхьабакъда, КПСС Программа тIа коммунизм хьалъяра сийлахь-йоккха ткъаь шера план хьахьекккхача тайпара чIоагIа къаьга цIаккха а вайна хьалхашка хьаеллаеннаяц кхоане.

Экономически дегIаахара темпашкарчеи къамий доход дIа-юха екъара гIулакхашкарчеи вай совленаша, йоах А. Н. Косыгина, йиш хулийт цхьан ханна потреблене фонд а шеръеш накоплене фонд совъяккхарга дуккха ахча хьежаде. Къаман доходах пхелагIча даькъал совгIа ахча капитальни гIишлош хьалъярга дIадохийт. Укх шера алхха паччахьалкхен капитальни вложенеш 1940 шераца нийсйича ворхIазза хIана хиланзар аьнна дукхагIа а хинна 33 миллиард сом гаргарча ахчанга кхаьчар. Вай боахамга дIаухийтача капитальни вложеней темпаш США-е дIаухийтача ерригача капиталовложеней темпаел дуккха сихагIа дегIа а ухаш, чIоагIа корзагIбаьннаб капиталистически дунен тIара, къаьста а промышленни продукци яккхара Советски Союз укх гаргарча шерашка США-ал хьалхаяларах шоаш кхерилга гуччахьа хьадувцаш бола США-ра бараш.

Нов. Косыгина хоам бу, паччахьалкхени кооперативнии предприятейи организацейи основной фондий мах 1940-ча шераца нийсбича, кхозза дукхагIеи мехка основной фондий мах хьалхара пятилеткаш йолалуча юххье хиннaчул 14-зза дукхагIеи хиларах.

Керда капитальни гIишлош хьалъярца производственни мощностaш сихха дегIайоалаергйола пайданера гIулакх да йолаш йола предприятеш кердача технически ларда тIа эргаьяха тоаяр а шеръяр а. Ерригача капитальни вложенеех ахаш совгIа яраш хIанз цу гIулакхашка дIаухийташ я.

ДIахо оратора белгалдоаккх, берригa халкъа боахам хьайийцача капитальни гIишлош хьалъяра темпаш хIанз а дIадехарашка хьежжа ца хилар, гIишлош хьалъяра проекташ увттаеча а из вIаштIехьдоаккхача а, материалащеи техникацеи гIишлош Iалашъеча а капитальни балхашта планаш увттаеча а цIенхаштарча кхоачамбоацараша новкъарле еш хилар. ГIишлош хьалъяь яхара оттаьча ханий боарамех кхоачаш ца дича йиш йоаца закон хила деза. Капитальни вложеней эффективность лакхъергйолча лоархIамегIарча гIулакхех цаI да гIишлош хьалъяра проекташ увттаелга овлангара денз тоадар. Проектни решенешта юкъедахьа деза халкъа боахама чIоагIа маьхе дола, дерригa йистедаьнна Iилма-тохкама балхаш.

Н. С. Хрущева инициативах, йоах нов. Косыгина, капитальни гIишлой хьакъехьара дош парте ЦК-аи СССР Министрий Советеи дийцар, хIаьта цу деша хьакъехьа къаьстта баь соцам а ба. Капитальни гIишлошта планаш увттаяра юкъейоаккхаш керда порядок я. ГIишлош хьалъяра боарамаш дIахо йодача хана айхха дувзадалийта деза гIишлой материалащеи оборудованецеи гIишлош Iалашъярца. ДIахецаш йола капитальни вложенеши материальни ресурсаши эггара хьалха тIаерзае еза сихагIа хьалъяь яха лаьрхIача объекташта.

Ший къамаьла юкъера йоккха моттиг хетаю нов. Косыгина социалистически производство вIаштIехьъяккхара дешашта. Цо йоах, Программа проекта тIеи Н. С. Хрущева докладашкеи оттадаь декхараш кхоачашдара эш боахама деш дола кулгал даим эргадоахаш тоаделга, материальнии къахьегамеи кхоачамех гIойленагIа а дикагIа а долча тайпара пайда эцилга.

ГIойленагIа йолча тайпара производство вIаштIехьъяккхар яхилга — эггара хьалха из да производственни фондех пайда дикагIа эцар, цо йиш хулийт дикка дукхагIа продукци арахеца. Промышленноста цхьадолча доакъошка, йоах нов. Косыгина, дика толамаш даьхад вай. Масала, 1959—1960 шерашка Iаьржача металлурге массайолча производстваша арахеца продукци дуккха а дукхагIа хулар производственни мощносташ дукхагIа хулаш хиларца нийсйича. Цемент еча промышленносте цу шерашка производственни мощносташ 9,2 миллион тонн дукхагIа хилча, производства боарам 12 миллион тонн совгIа лакхбелар. Кога бувхо гIирс 30 миллион пар хьабергбола мощносташ оттаяьй, хIаьта из хьабар лакхденнад 63 миллион парага кхоачаш. Уж тайпа кхоачамаш да халкъа боахама массадолча доакъошка.

ХIанзарча чIоаггIа механизаци яь йолча промышленни предприятера производство вIаштIехьйоаккхача проблемай ерригa комплекс Iилманга гIолла кийчъелга хIанз эггара сагоатагIа дола декхар да. Уж кхоачашде декхарийла яраш я вай Iилман учрежденеш — доакъошкареи ерригача экономикана йолеи институташ, проектни организацеш.

Машинаш еча цхьадолча доакъошта специализаци елга, ремонт яра гIулакх хозза кхетамца цхьаннахьа вIаштIехьдоаккхилга чIоагIа лоархIаме хилар белгалду нов. Косыгина. Iалальмате боккхача лоархIаме да дIахо а вай промышленноста балха хьокхамаш тоадар, балха овсарле лакха йола оборудовани арахецар, машинашеи агрегаташеи болх беш йоаккха ха йIаьхъяр. Производствашта специализаци дукхагIа еш хиларо, предприятештеи экономически районаштеи юкъера боахама бувзамаш шердаро дIадех планаш увттаяра система тоаелга. Из доагIа эггара хьалха халкъа боахам материалащеи техникацеи Iалашбара планаш кийчъяра.

Ший тIеххьара къамаьл нов. Косыгина хетаду «Дерригa а сага духьа, сага ираза» яха парте лозунг кхоачашдара декхараштa. Цо хоам бу, хIара сага сих товараш арахецара 1970 шу хьакхоачача хана США а йолаш долча, эггара дукхагIа дегIадаьхкача капиталистически мехкий боарамал вай тIехдарггхиларах.

Новкъоста Хрущева инициативах парте Центральни Комитетои Советски правительстваи къаьстта мероприятеш кийчъяьй бахача наьха хьашташ кхоачашдара эшаш йола ерригa продукци шортта хилийтар духьа яйгача, кхачан, химически, кхыча промышленноста доакъошкара производственни мощносташ шеръяра. Халкъа эша предметаш хьадеча лоархIамегIарча доакъошка дIаухийташ йола капитальни вложенеш 1960 шера денз дикка дукхагIа хиннай ворхI шера планах лаьрхIа хинначул.

Доккхий а бехктокхамера а декхараш латт торговле болхлошта хьалхашка. ХIанз болча производства боарамои вай бедалий торонашеи йиш хулийт укх гаргарча шерашка рынке шортта кхоачам балла массадола товараш хилийта. Торговле культура лакха йолаш хила еза вай тикаш, столовеш, кафеш. Вахара, наха хьадеш мелдола хIама дика, атта, хоза хила деза.

Дерригача халкъа дукха езаш я вай парти, йоах А. Н. Косыгина, советски наха шоай хьамсара парти хьаькъалера кулгалхо, шоай хьашташи дагалаттараши тешшаме кхоачашдер лоархI. Дерригача халкъо цхьатарра хьал а лоац, дика чакх а йоах Коммунистически парте политика. Кердача Программо вай Даьхен берригача къахьегамхой дегаш ураувттаду сийлахь-доккха дагалаттар кхоачашдар — коммунизм хьалъяр духьа керда толамаш дахара.

Редактор **М. К. ЛЬЯНОВ.**

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15, Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахарен, экономикан, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 15, Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.

Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ03149.

Заказ № 5841